

NORDISK ARKITEKTURFORSKNING

Nordic Journal of Architectural Research

2-2022

Nordic Journal of Architectural Research

ISSN: 1893–5281

Editors-in-Chief

Marius Fiskevold

Norwegian University of Life Sciences, NMBU, Norway

Sten Gromark

Chalmers University of Technology, Sweden

Magnus Rönn

Nordic Association of Architectural Research, Sweden

For more information on the editorial board for the journal and board for the association, see <http://arkitekturforskning.net/na/>.

Submitted manuscripts

Manuscripts are to be sent to Marius Fiskevold (marius.fiskevold@nmbu.no), Sten Gromark (sgromark@bredband.net) and Magnus Rönn (magnus.ronn.arch@gmail.com) as a text file in Word, using Times New Roman font. Submitted articles should not exceed 8 000 words exclusive abstract, references and figures. The recommended length of contributions is 5 000–8 000 words. Deviations from this must be agreed with the editors in chief. See Author's Guideline (<http://arkitekturforskning.net/na/information/authors>) for further information.

Subscription

Students/graduate students

Prize: 27.5 Euro.

Individuals (teachers, researchers, employees, professionals)

Prize: 38.5 Euro.

Institutions (libraries, companies, universities)

Prize: 423 Euro.

Membership for the association

5.5 Euro (for individuals who get access to the journal through institutions).

Students and individual subscribers must inform about their e-mail address in order to get access to the journal. After payment, send the e-mail address to Trond Haug, trond.haug@sintef.no.

Institutional subscribers must inform about their IP-address/IP-range in order to get access to the journal. After payment, send the IP-address/IP-range to Trond Haug, trond.haug@sintef.no.

Payment

Sweden pay to plusgiro: 419 03 25-3

Outside Sweden pay in Euro to Nordea IBAN: SE67 9500 0099 6034 4190 3253 BIC/SWIFT: NDEASESS

Published by SINTEF Academic Press

P O Box 124 Blindern, NO-0314 Oslo, Norway.

CONTENTS

EDITORS' NOTES OFFERING A VISIONARY REALITY – ARCHITECTURE AS FICTION.....	5
STEN GROMARK, MARIUS FISKEVOLD AND MAGNUS RÖNN	
EXPERIMENTAL ARTISTIC APPROACHES TO CITIZEN INVOLVEMENT IN PLANNING: ACTORS IN NETWORKS AND POWER-RELATIONS	15
GISLE LØKKEN	
ART AND POLITICS IN ARCHITECTURAL COMPETITIONS	43
ALEKSANDER BERN	
PLANNING FOR HUMAN DIVERSITY: DESIGN PATTERNS OF UNIVERSAL DESIGN	75
LILIAN MÜLLER, DANIEL WOJAHN, IDA SANDSTRÖM AND PER-OLOF HEDVALL	
TORBORG ZIMMER. KVINNELIG PIONER OG BANEKRYTER I NORSK LANDSKAPSARKITEKTUR	105
BERIT RØNSEN	
VEGETATIONSPLANERING I UPPSALA UNDER 200 ÅR – IDEAL, FUNKTION OCH HISTORISKA AVTRYCK	135
ROGER ELG	
FORUM	
BOOK REVIEW: MAKING THE ARCTIC CITY.....	173
REVIEWER: TIINA MERIKOSKI	
BOOK REVIEW: CREATING BUILT ENVIRONMENTS. BRIDGING KNOWLEDGE AND PRACTICE DIVIDES	179
REVIEWER: MATTIAS KÄRRHOLM	
BOOK REVIEW: TROJAS MURAR. LABYRINTER UNDER 3000 ÅR	183
REVIEWER: ROLF JOHANSSON	

VEGETATIONSPLANERING I UPPSALA UNDER 200 ÅR – IDEAL, FUNKTION OCH HISTORISKA AVTRYCK

ROGER ELG

Abstract

Grönskan i städer fortsätter att minska, i Sverige såväl som globalt, trots att konventioner och policyer betonar dess vikt för funktioner kopplade till människors hälsa, klimatanpassning och biologisk mångfald. Ett sätt att få ökad förståelse för och kunna ta hänsyn till existerande vegetation i städer, är att blicka bakåt och undersöka anledningen till varför en viss typ av vegetation en gång i tiden etablerades. Det finns dock inte så många studier som visar på kopplingen mellan typ av grönska, samhällsideal, politik, design och funktion över längre tid. Den övervägande delen studier av urban grönska rör sig ofta enbart om några få decennier och är mer översiktliga. Syftet med denna artikel är att undersöka användningen av vegetation och förändringarna i vegetationsplaneringen i Uppsala under de sista decennierna av 1700-talet, hela 1800-talet och 1900-talet mot bakgrund av sociala, strukturekonomiska och teknologiska förändringar som ägde rum under samma tid i Sverige och Europa.

Den här artikeln visar att flera gröna strukturer i Uppsala bär spår av de ideal och uttryck som växte fram i övriga Europa och att utvecklingen i Uppsala i flera fall har ägt rum förvånansvärt samtida med utvecklingen på kontinenten. Uppsala präglas dock av ett kallare klimat än kontinenten med kortare växtsäsong vilket betyder begränsade möjliga växtval och svagare vegetationstillväxt.

Med stöd i samtidens stadsplaneringsideal samt politiska och organisatoriska förutsättningar redovisas hur planering och användning av träd och buskar i det offentliga rummet i Uppsala utvecklats över tid.

Keywords:

historisk växtanvändning, vegetationsplanering, offentlig miljö, Uppsala, 1800-tal, 1900-tal

Vegetationsplaneringen beskrivs utifrån praktiska funktioner som brand- och vindskydd (sent 1700-tal, tidigt 1800-tal), som resurs för förbättrad folkhälsa (sent 1700-tal, tidigt 1800-tal), sociala möten (mitten 1800-tal), fysisk aktivitet och naturkontakt (från tidigt 1900-tal) samt biologisk mångfald och hållbar stadsmiljön (1900-talets sista decennier). Utöver de praktiska funktionerna har betydelsen av estetiska värden och försköning enligt tidens ideal påverkat planeringen.

Enskilda individers position och driftighet har under alla perioder spelat en stor roll för vegetationsplaneringens organisation, politiska beslut och finansiering av offentliga parker och planteringar i Uppsala. Artikeln landar i en för Uppsala användbar typologi för att illustrera vegetationsutvecklingen i olika delar av staden. Sammantaget har estetik och försköning i regel spelat en underordnad roll gentemot funktion i motiveringen till vegetationsplaneringen, något som till viss del återspeglas än idag.

Summary in English

In this article, the use of vegetation in urban public spaces in Uppsala, Sweden, is discussed. A period of two hundred years is covered, starting from the end of the 18th century. The survey shows that several green structures in Uppsala are inspired by the ideals and expressions that emerged in the rest of Europe during the period. The development in Uppsala has, in many cases, taken place surprisingly soon after the development on the continent. Uppsala's adoption of foreign ideals has, however, been characterized by the city's harder climate, which has limited the choice of hardy trees and shrubs, as well as vegetation growth.

Supported by documented contemporary urban planning ideals as well as political and organizational preconditions, the article shows how the use of trees and shrubs in the urban public space in Uppsala developed over time. The use of vegetation has been justified on the basis of practical requirements such as fire and wind protection (late 1700s, early 1800s), improved public health (late 1700s, early 1800s), social meetings (mid-19th century), promoting physical activity and contact with nature (from the early 1900s) and, finally, on the role of urban green structure in improving biodiversity and contributing to a cleaner environment (last decades of the 1900s). In parallel, the importance of aesthetic values and beautification has been emphasized.

For each period in the development of public parks and plantations in Uppsala, the position and initiatives among key stakeholders have played a major role in the organization of vegetation planning, political decisions and funding. The article ends in a typology to illustrate the development of vegetation use in different ways and sites in Uppsala.

Introduktion

Grönskan i städer fortsätter att minska, i Sverige såväl som globalt, trots att konventioner och policyer betonar dess vikt för människors hälsa och den biologiska mångfalden (EC, 2020; Randrup et.al., 2020; UN, 2015). Ett sätt att få ökad förståelse för och ta hänsyn till existerande vegetation i städer är att blicka bakåt och undersöka anledningen till varför en viss typ av vegetation en gång etablerades.

Den landskapsarkitektur som karaktäriseras av planerade trädtrader, parker och grönområden utgör en del av en stads historia och levande gröna kulturarv och bör därför beaktas i nutida och framtida stadsutveckling (Ruoff, 2008; Deveikiene, 2014).

Dock är den existerande litteraturen kring vegetations roll i stadsbyggandets historia ofta fragmenterad eller översiktlig (Alexandre, 2013; Hennebo, 1979; Lawrence, 2006; Feng & Tan, 2017). Det saknas en mer samlad och fördjupad bild av hur vegetation har använts som del i stadsplaneringen över tiden och som visar på kopplingen mellan samhällsideal, samtida ekonomiska och tekniska resurser samt krav på typ av grönska, design och funktion för den specifika staden.

Anläggning av och tillgång till offentliga parker och planteringar ökar avsevärt i Europa under slutet av 1700-talet och början av 1800-talet (Nolin, 1999). Theodore´s Park (senare Englischer Garten) i München, öppnar 1792 som en av Europas första parker anlagd för att möta en offentlig publik (Jellicoe et.al., 1986; Kostof, 1992). Innan denna utveckling tog fart anlades parker och trädgårdar huvudsakligen i privat regi. Många idag välkända offentliga parker tillkom på initiativ av regenter, godsägare och mecenater (Kostof, 1992; Sørensen, 1959). Men hur det offentliga rummet i Sverige och i specifika städer som Uppsala över tid påverkades av trender från Europa, är mindre känt.

Några av de mest centrala drivkrafterna i Europa bakom utvecklingen av offentliga parker och stadsplanteringar är de samhällsförändringar som ägde rum i slutet av 1700-talet. I Frankrike kom den romantiska erans ideal och den franska revolutionen 1789, att vara startskottet för en maktförskjutning från monarki till folkstyre (Barthel et.al., 2005). På sikt ledde det till en ny utveckling av planteringar i städernas offentliga rum (Lawrence, 2006). Den tekniska revolutionen, med utvecklandet av till exempel ångpannan, kom att skapa nya förutsättningar för europeisk stadsutveckling (McNeill, 2000; Barthel & Isendahl, 2012). Det är allmänt känt att nya kommunikationsmedel som järnvägen ökade människors rörlighet samt förändrade och stimulerade produktion, distributions- och konsumtionsmönster (Eriksson, 1990; Eisenman, 2016; Hagman, 2000). Detta kom även att påverka markanvändningen i många städer och dess utkanter. Mark som dessförinnan i betydande utsträckning användes för odling (Björklund, 2009).

Industrialiseringen i Europa, med tillhörande tillväxt och förtätning, kom att leda till problem för stadsborna. Dåliga bostadsförhållanden och försämrade levnadsvillkor i form av till exempel underdimensionerade avloppssystem och ökad barnadödlighet var några av de växande problem som märktes i flera europeiska städer i början på 1800-talet. I London tillsattes 1833 den så kallade *Select Committee on Public Walks* vilken hade i uppdrag av staden att hitta lösningar för ovan nämnda problematik (Conway, 1991; Galinou, 1990; Taylor, 1995). Bland annat följde en nyutveckling av offentliga grönytor där ett led i utvecklingen av stadsgröniska var att anlägga parkytor i nära samspel med nya bostäder. Birkenhead Park i Liverpool, ritad av Joseph Paxton och anlagd 1843, är ett av dessa exempel på offentlig park byggd och präglad av sin tids ideal (Taylor, 1995). Birkenhead kom att bli ett föregångsexempel på offentlig stadspark och har inspirerat bland annat Eugene Alphands arbete med boulevardssystemen i Paris och Fredric Law Olmsted´s och Calvert Vaux´s planering av Central Park (Kostof, 1992).

I den här artikeln diskuteras vegetation som en av de "byggstenar" som används för att bygga en stad, och inte minst för att ge form och karaktär åt stadens offentliga rum. Träd och buskar bidrar till att skapa rumslighet, riktning, volymer och avgränsningar i stadsrum och parker samt på torg och i bostadsområden. Dessutom bidrar växternas karaktär, i form av till exempel bladverk och blomning, till hur vi upplever rummet (Robinson, 2004). Vegetationsstrukturen i en stad är ett dynamiskt element som förändras över tiden (Sjöman et al., 2015). Dess historiska kontext och bidrag till en stads historiska värde är betydelsefull att beskriva och känna till (Ruoff, 2008).

Vegetation som stadsbyggnadselement under 200 år

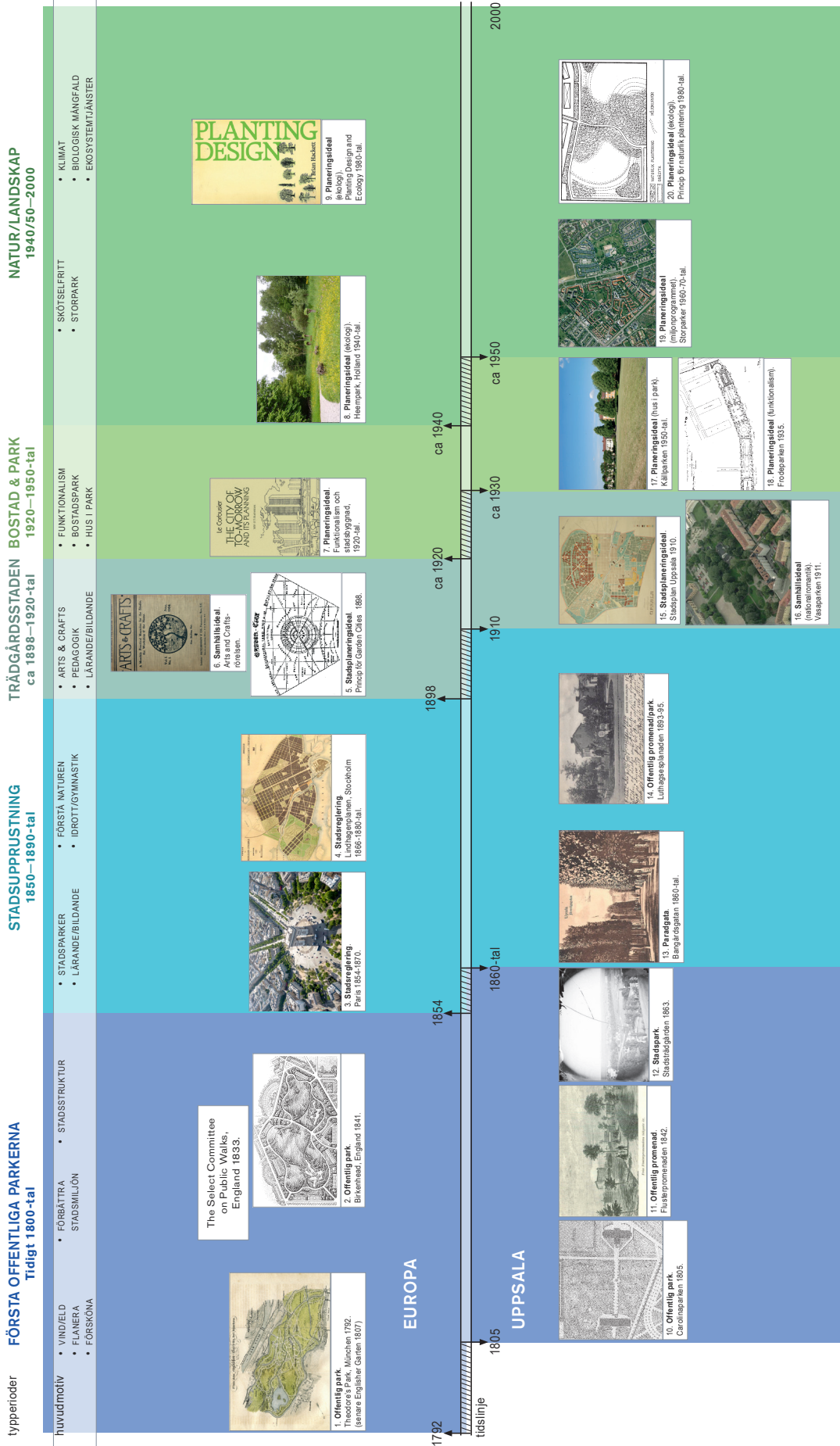

Fig. 1. Vegetation som stadsbyggnadselement under 200 år.
Vegetationsanvändningen i Uppsala utvecklas parallellt med utvecklingen i andra städer i Sverige och Europa. I figuren delas tidsperioden upp i fem typerperioder, som var och en kännetecknas av sina huvudmotiv vilka har definierats utifrån de huvudsakliga funktioner som vegetationsanvändningen ansågs bidra till under rådande stadsbyggnadsideal. Förändringar i vegetationsanvändningen under perioden illustreras med hjälp av representativa exempel från Europa respektive Uppsala. Figuren visar att det i flera fall endast är en marginell förskjutning i tid mellan vegetationsanvändningen i Europa (ovanför tidslinjen) och Uppsala (nedanför tidslinjen). Ovanför tidslinjen redovisas några av de europeiska parkanläggningar, stadsrum, stadsplaneringsideal och samhällsströmningar som inspirerat vegetationsanvändningen i stadsbyggnadset i Uppsala. Under tidslinjen redovisas därför motsvarande exempel från Uppsala. Figuren ger en schematisk överblick, men gör inga anspråk på att vara fullständig. Referenser till figur 1 finns i slutet av referenslistan.

Syfte, frågeställningar och avgränsning

Syftet med denna artikel är att undersöka användningen av vegetation och förändringarna i vegetationsplaneringen i Uppsala under de sista decennierna av 1700-talet samt hela 1800-talet och 1900-talet mot bakgrund av de sociala, strukturekonomiska och teknologiska förändringar som ägde rum under samma tid i Sverige och Europa.

Huvudfrågorna är: Vilka faktorer har direkt eller indirekt påverkat användningen av vegetation som stadsbyggnadselement i Uppsala under den aktuella perioden? Vilka samtida ideal och idéer kring stadsplanering och växtgestaltning har legat till grund för vegetationsplaneringen under samma period?

Arbetet har avgränsats till att undersöka ett antal representativa och tidstypiska exempel på anlagda gröna stadsstrukturer i Uppsala under cirka 200 år och samtidigt fånga utvecklingen i en tidslinje (se figur 1). Arbetet har sin utgångspunkt i de dominerande bakgrundsfaktorer som kännetecknar vegetationsplanering i offentliga stadsrum under den aktuella tidsperioden i Uppsala och Europa.

De undersökta platserna är offentliga stadsrum som idag förvaltas av staden. Därför behandlas inte några av Uppsalas mer välkända trädgårdar, som till exempel Botaniska trädgården och Linné-trädgården. Dessa anläggningar har ett annat grundsyfte, förvaltas i en annan organisationsform och är dessutom inte tillgängliga på samma sätt som offentliga platser eftersom tillträde begränsas genom att platserna är inhägnade och har särskilda öppettider. Inte heller behandlas Uppsalas kyrkogårdar, då dessa inte förvaltas av staden.

Metoder och källmaterial

Jag har använt mig av fallstudien som metod vilket omfattar fältstudier, intervjuer och ett rikt och varierat källmaterial, vilket enligt Flyvbjerg (2006), är utgångspunkten för en bra fallstudie. Källorna ses som en del i en helhet och har studerats ur ett källkritiskt perspektiv. Triangulering, där olika metoders insamlade data jämförs, har tillämpats vid tolkning av det empiriska materialet.

Grundläggande förståelse för de historiska sammanhangen har erhållits via *litteraturstudier* och annat skriftligt källmaterial. Detta har kompletterats med studier av *bilder*, *kartor* (se figur 2) och *fotografiskt material*. En stor del av text- och bildmaterialet finns tillgängligt i offentliga arkiv, framförallt har materialet hittats i Uppsala stadsarkiv och Uppsala universitetsbibliotek. Även privata skrift- och bildmaterial har ingått i studien, som till exempel vykort och dagboksanteckningar.

Fältstudier har genomförts i Uppsala under flera tillfällen och vid olika årstider på året. Inventering och dokumentation av nutida vegetationsstrukturer har gjorts genom fotografering, nedtecknade observationer och i vissa fall noteringar i plan/karta. Även vegetationens status i form av kondition, skötsel och skador har registrerats. Nutida källmaterial har sedan jämförts med historiska källor. Med vegetationsstruktur menas hur träd och buskar är placerade i enheten (solitärt, grupp, rad, allé och liknande).

Intervjuer har spelats in digitalt och delvis transkriberats. Totalt finns 7 timmar av inspelningar. En semistrukturerad intervjumetod har använts där ett antal huvudfrågor har ställts tillsammans med utvecklande följdfrågor för att nyansera eller förklara svaret (Trost, 2010). Respondenterna representerar både beställare, projektörer, förvaltare och utförare och har eller har tidigare haft anknytning till Uppsala kommun.

Fallstudie Uppsala

Uppsala ligger 67 km norr om Stockholm. Sedan 1164 är staden kyrkligt centrum i Sverige och här grundades Nordens äldsta universitet 1477. Kungaätten Vasa uppför med början 1549 ett slott i staden med vidsträckt utsikt över Uppsalaslätten (Ljung, 1954; Sundquist, 1953). Carl von Linné (1707–1778) bodde och verkade i Uppsala och har satt prägel

Figur 2

Robert Schumbers Karta öfver Uppsala 1882. Kartan illustrerar Uppsalas park- och grönytor i den ordnade rutnätsstaden. Utanför den befintliga bebyggelsen ses den framtida plane-rade utbyggnaden på omgivande flacka odlingslandskap.

(UPPSALA STADSARKIV).

på flera välkända platser som idag är offentliga parker (Swederus, 1911). Befolkningsmängdens utveckling i Uppsala stad/tätort speglar den samtida samhällsutvecklingen i Sverige under 1800- och 1900-talen. År 1800 har staden drygt 5000 invånare och befolkningen ökar försiktigt fram till mitten av 1850-talet då siffran uppgår till cirka 7000 invånare. Under senare delen av 1800-talet ökar befolkningsantalet snabbare för att vid sekelskiftet 1900 uppgå till knappt 23 000. En relativt jämn befolkningsökning sker sedan fram till 1940-talets mitt (drygt 38 000 personer) för att efter andra världskriget öka dramatiskt. 1950 har staden cirka 63 000 invånare. Därefter återigen en jämnare ökning och år 2000 har Uppsala stad/tätort drygt 124 000 invånare. (SCB, 1969; 1992; 2006).

Uppsala är en av få svenska städer med spår av befintliga gröna strukturer som åtminstone sträcker sig ända tillbaka till mitten av 1600-talet med till exempel Skytteanska trädgården som är en tidigare del av drottning Kristinas odlingssystem (Suneson & Tandré, 1998). Staden har också en stark tradition av att ha haft flera intressanta och tongivande stadsträdgårdsmästare under sin historia vilka även har inspirerat utvecklingen i andra svenska städer som Gävle och Stockholm (Bucht, 2000).

Redan 1805 togs beslut i Uppsala om att anlägga Carolinaparken, vilken anses vara Sveriges första offentliga park (Nolin, 1999). Även om parken inte kom att anläggas förrän på 1820-talet indikerar beslutet att internationella influenser kom att påverka den gröna stadsplaneringen i Uppsala redan vid denna tid.

Funktionella aspekter på vegetationsplanering

Samtidens mål för planering och användning av vegetation i stadens offentliga rum kan beskrivas som att främja antingen praktiska eller sociala funktioner. De praktiska funktionerna avser funktionella lösningar i stadsplaneringen där vegetationen i praktiken utgör ett centralt stadsbyggnadselement tillsammans med bebyggelse och infrastruktur. De sociala funktionerna är kopplade till upplevelsevärden av vegetationen och människors sätt att använda och bruka staden. Strukturekonomiska förändringar inom till exempel industri och handel påverkar även de behov och värderingar som ligger bakom utformningen av stadens offentliga rum. Därmed sker en förskjutning över tid även av de ideal som styr hur vegetation används som stadsbyggnadselement.

Vegetation i staden runt sekelskiftet 1800

I slutet av 1700-talet och inledningen av 1800-talet började vegetation allt tydligare att betraktas som stadsbyggnadselement i Sverige. Olika argument och funktionskrav låg bakom att träd och buskar sågs som en del av lösningarna på samtida stadsbyggnadsproblem. Praktiska och funktionella krav som tidigt präglade vegetationsanvändningen var *vindskydd*, *brandskydd* och förbättrad stadsmiljö. Dessa lösningar

återkommer löpande i städers stadsplanering. I byggandet av Uppsala och andra svenska städer kom bland annat byggnadsordningar och framtagna stadsplaner att påverka stadsbilden (Ahlberg, 2005). Det var inte bara husens uppförande och utformning som reglerades utan även anordnandet av stadens planteringar. Det blir allt tydligare att de riktlinjer för stadsbyggnad som tas fram i landet blir mer precisa i att beskriva vegetationens roll i stadsmiljön. I den byggnadsstadga som fastställdes 8 maj 1874 av Kungl. Maj:t. beskrivs i Kap. 2 om stadsplaner, hur vegetation ska anordnas i staden. Här skrivs “att breda esplanader, anordnande med planteringar i mitten och gator på sidorna, eller andra dylika anläggningar dragas genom staden, helst på flera ställen och i flera riktningar; att även andra allmänna planteringar i staden, större och mindre, beredas så ymnigt som möjligt” (§12).

Uppsalas stadsmiljöutveckling sker både efter mer generella föreskrifter vars motsvarighet fanns i många svenska städer men som också var en anpassning till befintliga förhållanden och kom att bli särdrag för sin stad. Uppsalas första byggnadsordning fastställdes av Kungl. Maj:t 2 oktober 1807 (Ehn, 1991).

Förbättrad stadsmiljö

I slutet av 1700-talet lyfte naturvetenskapen fram vegetationen och dess roll i att förbättra stadsluften (Priestly, 1774-86; Schönbeck, 2008). I många städer runtom i Europa anlades ytor med vegetation för att bland annat förbättra stadsmiljön och människors hälsa (Alexandre, 2013). Den tidigare nämnda *Select Committee on Public Walks*, vilken tillsattes 1833 i London, var ett resultat av ett växande hälsoproblem i den alltmer tätbefolkade industristaden (Conway, 1991; Galinou, 1990; Taylor, 1995).

Pehr Kalm (1716-1779), botanist, präst och professor i ekonomi, var en av Carl von Linnés lärjungar i Uppsala som tidigt menade att träd borde planteras i städer “för sundhetens och ren lufts befrämjande” (Kalm, 1753). De vetenskapliga upptäckterna användes även som argument i stadsplaneringen av de nordiska städerna och bidrog till plantering av träd i många sammanhang. Inte bara i stadens parker och gaturum utan även på kyrkogårdar, bland annat i Uppsala (Eisenman, 2016; Schönbeck, 2008).

Vindskydd

Stadsgrönskans skydd mot sol och vind är en generell och grundläggande funktion vilken kan anas i städer över hela Europa (Koch, 1921). Ett tidigt svenskt exempel på detta är Sveriges första offentliga park, Carolinaparken i Uppsala. År 1805 togs i Uppsala beslut om att anlägga “en allmän Lust- och Promenade Park till Stadens Innevånarens nytta och förlustande”. Initiativtagare bakom beslutet var landshövding Eric af Wetterstedt tillsammans med fler av stadens prominenta beslutsfattare. I en skrivelse från Uppsala magistrat och borgerskapets äldste rörande

utvidgning av stadens begravningsplats anhölls om att få anlägga en park på kunglig mark mellan Botaniska trädgården och kyrkogården. Den 23 juni samma år biföll Kungl. Maj:t denna hemställan. Marken som vid tillfället användes som tobaks-, kål- och humlegård föreslogs förskönas med vegetation som skulle ge en fin utblick från slottet. Samtidigt hade vegetationen till uppgift att bromsa upp hårda nordvästvindar (Nolin, 1999). Det skulle dock dröja tills 1820-talet innan parken började anläggas. En avgörande orsak som fördröjde arbetet med att anlägga parken var den stora stadsbrand som härjade i Uppsala 1809.

Ett annat tydligt exempel är 1859 års stadsplan för Uppsala, där man föreslår ett stadsdike enligt äldre maner och längs med detta skulle en rad med lövträd planteras "för att ge staden ett vackert utseende och skydda densamme för de ofta, från den omgivande slättbygden, häftigt framfarande windarne." (Paulsson, 1950a).

Ett ytterligare betydande vindskydd i staden är den så kallade von Bahrska häcken (se figur 3). Det är en storskalig plantering av inhemska träd och buskar som anlades 1911 på initiativ av den blivande borgmästaren Johan von Bahr. Vindskyddet planterades i nordöst i området Löten som låg i utkanten av staden och ingick som del i den nya stadsplan som togs fram av Per Hallman 1910 (Uppsala Nya Tidning, 1970-09-25).

Figur 3
Stora delar av von Bahrska häcken (det markanta gröna bältet i bilden) utgör fortfarande idag det vindskydd som det avsågs bli vid planeringen 1910. Observera att bebyggelsen norr om von Bahrska häcken inte fanns när den anlades (Eniro, 2014).

Brandskydd

Mot 1700-talets slut finns flera exempel på att det blir vanligare att plantera träd i det offentliga stadsrummet i europeiska städer (Lawrence, 2006). Akademien i Uppsala är vid denna tidpunkt en drivande aktör. Som brandskydd för Domkyrkan och konsortiehuset beslutade Domkapitlet och Akademien att köpa några närliggande fastigheter på Oxtorget och riva dessa vilket genomfördes 1798. På platsen planterades trädrader i dess ytterkanter som gick ända ner till Fyrisån (Lundh, 1977). Platsen är idag en del av S:t Eriks torg.

Den europeiska stadsplaneringen kännetecknades av att vegetationen fyllde flera funktioner samtidigt (Koch, 1921; Lawrence, 2006). De bredare gator (esplanader) som anlades i Uppsala, inspirerade av utvecklingen i Europa, hade både funktion som brandskydd och rekreation (Kalm, 1753; Schönbeck, 2008). Den äldsta esplanaden i Uppsala, Luthagsesplanaden, är från 1890-talet och vykort (se figur 4) visar att den planterades med prydnadsväxter och trädrader. Planteringarna skulle också fungera som ett brandskydd mellan kvartersbildningarna. Bildmaterial och planritningar från 1940-talet visar en fortsatt utbyggnad av esplanaden som parkområde. På 1970-talet togs stora delar av planteringarna bort och esplanaden omvandlades till en genomfartsled för biltrafik (Upsala Nya Tidning, 1971-07-16).

På gator som Väderkvarnsgatan och Vaksalagatan kom de gröna esplanaderna att ge plats för spårvagnstrafik då den kom till Uppsala 1906. De gröna ytorna gav inte bara plats till spårvagnen utan fungerade också som skydd mot de gnistor som alstrades från den spårburna trafiken.

Parken och promenaden som social mötesplats

Promenader anlades i städer runt om i Europa under 1700- och 1800-talet. De representerades av både mindre planteringar av allékaraktär till mer monumentala arkitektoniska vegetationsstrukturer (Koch, 1921; Lawrence, 2006; Nolin, 1999). Esplanader (även kallade Promenader) fungerade bland annat som promenadplatser, social arena för stadens invånare, hälsofrämjande miljö, brandväggar och formella, ibland storslagna strukturer, vilka signalerade styrka och makt. Framförallt kom promenaderna att inordnas på platser i staden anpassade efter rådande stadsstruktur. Promenaderna infogades i rutnätsstäder runt om i Sverige, både i centrala lägen i till exempel Stockholm och Göteborg, men även i ytterkanter av centrumkärnan som till exempel i Norrköping (Ahlberg, 2005; Nolin, 1999).

Kyrkogårdspromenaden mellan Kyrkogården och Kyrkogårdsgatan i Uppsala anlades 1802 på initiativ av Trädplanteringssällskapet (förmodligen Trädplanteringskommittén). Det är den första egentliga kommunala anläggningen av denna typ i Uppsala även om dess finansiering möjliggjordes genom privata gåvor (Laufors, 1987).

Figur 4
De första delarna av Luthagsesplanaden anlades 1893-95 och fungerade som kombinerad park, promenad och brandskydd. Det är det enda grönstråk i Uppsala som genom historien har benämnts som esplanad (vykort tidigt 1900-tal, privat).

Den mest omtalade och kända promenaden i Uppsala är *Flusterpromenaden* som sträcker sig från restaurang Flustret vid Islandsfallet och söderut längs med Fyrisån. Upphovsmannen till promenaden är Robert von Kraemer som var landshövding i Uppsala mellan åren 1830-1862. Anläggningsåret 1842 anges i flera källor (Boierth, 1955; Nolin, 1999). Flusterpromenadens läge i staden var strategiskt och lämpligt ur flera aspekter som promenadplats. Närheten till vattnet möjliggjorde att flanörerna kunde höra vattnet samtidigt som djurlivet i Fyrisån kunde betraktas. Förbipasserande båtar som anlände och lämnade hamnen vid Islandsfallet kunde bli föremål för samtal under promenaden. Flusterpromenaden var en viktig plats i Uppsala vilket bland annat markerades genom att benämna den som "Route du canal" på vykort (se figur 5).

Landshövding Robert von Kraemer gjorde privata investeringar i Flusterpromenaden (Laufors, 1987). Det var vanligt att enskilda personer gick in och finansierade den gröna stadsplaneringen i staden under 1800-talet. I Uppsala donerade rådmän medel för stadens planteringar och försköning. Landshövdingens initiativ till försköning av staden genom planteringar omskrevs av Gunnar Wennerberg (1817-1901) i sångcykeln *Gluntarne* som tillkom mellan åren 1847-1850. I dialogen mellan Magistern och Glunten hänvisas till von Kraemer. Magistern: "Kors vad den Kraemer är bra för staden! Han bygger broar och planterar trän". Glunten: "Längs med ån, där du ser Promenaden, betade fordom magra fän" (Wennerberg, 1876).

Den vegetationsstruktur som Flusterpromenaden utgör finns fortfarande kvar. Den har med åren utökats något i sydlig riktning längs ån som en del i ett gång- och cykelstråk. Mina studier visar att träden i promenaden allt eftersom är utbytta mot andra individer och att endast enstaka träd i enheten har ansevärd ålder. Trädplanteringen har genom åren bestått av en slumpvis blandning av olika lövträd med bland annat skogslönn, skogsalm och lind. I den norra delen har dock ett längre avsnitt ersatts med enbart skogslönn under 1970-talet.

Estetik och försköning

Det är tydligt att det i början av 1800-talet, utöver de strikt funktionella aspekterna, gavs allt större tyngd åt de estetiska värderingarna i planeringen av stadsrummets utformning (Lundh, 1977). Landshövding Eric af Wetterstedts engagemang i Uppsala (Carolinaparken) skulle visa sig vara en start på en ny era i stadens gröna historia som sedan fortsatte med landshövding Robert von Kraemer (Nolin, 1999; Laufors, 1987).

Trädplanteringskommittéer och stadsförsköning

Daniel Müller beskriver 1858 i boken *Trädgårdsskötsel* att "Utrikes hafva i olika städer bildat sig egna föreningar, hvilkas syfte är att försköna staden och dess omgivning" (Müller, 1858, s.106). Müller berömmar denna strävan hos dem som arbetar för en samtida stadsutveckling men också med planering för framtidens generationer. Müller konstaterar att vi även i Sverige tar liknande initiativ och belyser Göteborg och Uppsala som vackra exempel (ibid.). I ett par anteckningsblad skrivna av skomarmästare S.A. Hägg kring sekelskiftet 1900, beskrivna av Laufors (1987), berättas att en "Trädplanteringscommite" utvecklade en stor insats på

Figur 5

Flusterpromenaden anlades 1842 och är med närheten till Fyrisån en av Uppsalas mest uppskattade promenadplatser genom seklerna (vykort tidigt 1900-tal, privat).

skilda områden i staden. Hägg beskriver att denna kommitté verkat från tidigt 1800-tal och i perioder fram till slutet på 1800-talet och att:

Parken mellan Carolina Rediviva och Chemicum med Kyrkogårdsplanaden är ett verk av nämnda Commite. Det igenlagda Stadsdiket vid stadens Östra gräns och de av staden förvärvade kålgårdarne blef ävenledes föremål för Trädplanteringscommitens omhändertagande och förskönande. Flera av infartsvägarna planterades på initiativ av kommittén. Däribland vägen söderut till Stockholm, Waksalavägen österut och Geflevägen norrut... och att dessa vägar blefvo å ömse sidor planterade med träd och äro nu en skön anblick både för stadens invånare och främlingar som dit anlända (Laufors, 1987, s. 51).

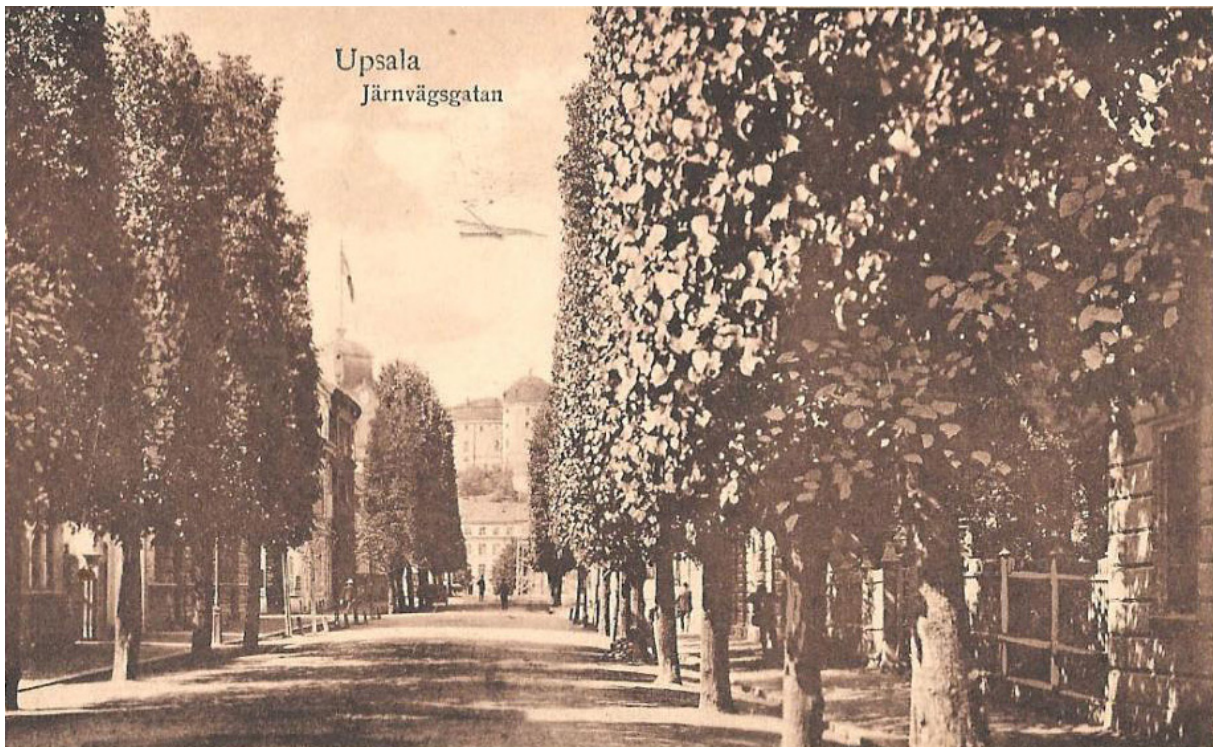
Uppsala tog under tidigt 1800-tal initiativ till indrivande av skatt för stadens gemensamma planteringar genom borgarna och den tidigare nämnda så kallade Trädplanterings-kommittén. Kommittén beslutade att ålägga varje borgare att betala ett visst belopp till den gemensamma trädplanteringskassan (Lundh, 1977). Den första trädplanteringskommittén i Uppsala bildas omkring 1810. Den bestod till en början av cirka tio personer. Kommittén underordnades borgerskapets äldste och ansvarade för stadens offentliga planteringar fram till 1800-talets senare del (Nolin, 1999).

Under den senare hälften av 1800-talet skedde en omfattande stadsplanering i Europa där de gröna stadsbyggnadselementen var påtagliga inslag. Under Haussmanns regularisering av Paris (1854-1870) skapades otaliga offentliga boulevarder, esplanader och parker (Kostof, 1992). Regulariseringen, ett begrepp myntat av Haussmann själv, innebar en stadsplanering där gator och vägnät breddades och rätades ut för att skapa en luftigare, ljusare och mer lättframkomlig stadsmiljö. I Stockholm skedde en liknande stadsupprustning där politikern och stadsplaneraren Albert Lindhagen medverkade till att ta fram nya byggnadsstadgor och generalplaner för huvudstaden. 1866 kom den första generalplanen, den så kallade Lindhagenplanen (Andersson, 2000; Nolin, 1999).

1860-talet var även händelserikt vad gäller anläggning av nya planteringar och gröna strukturer i Uppsala. I arbetet med att försköna staden medverkade Upsala Trädgårdssällskap 1863 till att anläggandet av Stadsträdgården påbörjades. Sällskapet kom länge att vara en för staden betydande aktör i förmedlande av kunskap kring trädgård och odling inom stadens gränser och kom att bidra med influenser till stadsplaneringen.

1866 invigdes järnvägsstationen i Uppsala och framför denna anlades en järnvägsplan. Under 1850-60-talen fick många svenska städer en ny entré och de resande möttes av en parkanläggning med en riklig variation av buskar och träd som förvaltades av Statens Järnvägar (Bergkvist, 2013). Parkens vegetation fungerade både som del av stadsförsköningen och som gnistskydd intill järnvägen.

I axeln framför järnvägsstationen i Uppsala låg Järnväggsgatan, numera Bangårdsgatan. I dess fond ligger Uppsala slott vilket utgör ett representativt motiv att möta vid en ankomst till staden. Gatan gavs en monumental karaktär, planterades med lindar, och fick en central betydelse i området kring centralstationen. Gatan var tänkt att leda järnvägsresenärerna in till stadens centrala delar (Ehn, 1991). Flera vykortsbilder visar att gatans lindar i början på 1900-talet var nästan lika höga som byggnaderna vid gatan. Träden formklipptes och bildade en hög smal och väl-tuktad palissadvägg (se figur 6).

Exklusiva träd i stadsrummet som lindar, hästkastanjer och äppelträd

Förutom anläggandet av Stadsträdgården, Järnvägsparken och planteringen av lindar på Bangårdsgatan gjordes en mängd centrala planteringar i staden. Ett försköningsarbete av stora mått genomfördes längs med de centrala delarna av Östra Ågatan och Västra Ågatan, framför allt mellan Dombbron och Islandsbron, där ädellövträd som lind och hästkastanj planterades. Uppgifter om de rikliga nyplanteringarna i staden verifieras av den femårsberättelse som landshövdingen skickade in för åren 1866-1870 (Uppsala län, 1866-1870). Här anges "träplanteringar" vara gjorda för denna period till en kostnad på 5 000 riksdaler. Inte i varken tidigare eller senare redogörelser förekommer så detaljerade uppgifter om kostnader för just planteringar. I dagens penningvärde motsvarar 5 000 riksdaler riksmünt drygt 340 000 kronor (Ekonomiska museet, 2022; Edvinsson & Söderberg, 2011). Vid tidpunkten hade Uppsala ungefär 10 000 invånare (SCB, 1969).

Figur 6
Bangårdsgatan med den välansade lindplanteringen som mötte besökarna när de kom till Uppsala järnvägsstation. Skalan är betydligt mindre i denna anläggning jämfört med boulevarderna i Paris men fyller samma optiskt ledande funktion utöver den förskönande vyn (vykort tidigt 1900-tal, privat).

Inventeringar av befintliga träd längs Fyrisån i de centrala delarna av Uppsala visar att många av de lindar och hästkastanjer som planterades under ovan angivna period finns kvar än idag och (med några enstaka undantag) är i god kondition. Dessa, idag drygt 150-åriga "stadsinvånare", ger en ståtlig karaktär längs Östra Ågatan i synnerhet mellan Dombron och Islandsbron. Längs Bangårdsgatan återstår dock inga av de ursprungliga lindarna som planterades på 1860-talet. De sista träden fälldes 1967 (Upsala Nya Tidning, 1967-20-10). Däremot finns idag en knuthamlad enhet av några äldre lindar samt en nyplantering av lindträd (1990-tal) på Bangårdsgatan.

Längs Vaksalagatan från Vaksala torg och österut syns på tidiga fotografier från början av 1900-talet en längre tvåradig plantering av äldre lindar (Upplandsmuseet). Av dessa ca 150-åriga träd finns idag endast ett tiotal kvar stående i en mittrefug närmast Vaksala torg.

Johan von Bahr är enligt uppgifter i Upsala Nya Tidning (1949-08-30) upphovsman till en uppmärksammad plantering av äppelträd på Sturegatan i stadsdelen Luthagen i Uppsala. Träden planterades 1913-1914 under den tid då Carl Martin Kjellström var stadsträdgårdsmästare i Uppsala. von Bahr lär ha inspirerats under en resa till Tyskland och hur de där använde äppelträd som gatuträd i stadsmiljö. Principen att använda fruktträd i gatumiljö var väl känd vid denna tid och beskrivs i samtida trädgårdslitteratur (Sonesson, 1919). Fruktträd i stadsmiljö är relativt ovanligt i Sverige. I stadsdelen Äppelviken i Stockholm, vilken anlades med trädgårdsstadens ideal som förebild, förekommer en liknande gestaltningsidé där äppelträd kom att utgöra ett enhetligt växtmaterial i bostadsområdet (Riksantikvarieämbetet, 2022). Utöver de estetiska skälen att använda blommande fruktträd i staden präglades tiden av starka idéer kring frukt och bär som bidrag till hushållens matförsörjning. Koloni- och egnahemsrörelsen, vilken växte fram kring sekelskiftet 1900, var bidragande till denna utveckling (Edling, 1996). Även länens Hushållningsällskap arbetade i samma anda genom att dela ut bärbuskar och fruktträd till trädgårdsinnehavare utan kostnad (Bring, 1915).

Vegetationsplanering och skiftande stadsbyggnadsideal

När den offentliga parken växer fram i 1800-talets Europa, framförallt i England och Tyskland under tidigt 1800-tal, är det tidstypiska ideal och riktlinjer som styr dess innehåll och utformning (Koch, 1921; Nolin, 1999). Parken fungerar som mötesplats för familjen, borgarnas levnadsideal hålls som stilmönster och nykterhetsrörelsen har en aktiv roll för att få människor att umgås ute i stadens offentliga rum och hålla sig borta från krogarna. Parken blir stadens finrum där växterna mer eller mindre fungerar som "utställningsföremål" vilka besökaren betraktar och talar om (Nolin, 1999). Stadsträdgården är den park i Uppsala som än idag

representerar 1800-talets finpark. Här finns störst variation av olika funktionsytor, växtmaterial och fler lager av parkhistoria än någon annan park i staden. Parken innehåller öppna gräsytor, både större ytor för aktiviteter och mindre för avskildhet. Här finns rikligt med gångvägar, sittplatser, lekplats, sommarcafé, planteringsytor för ettåriga prydnadsväxter och busk- och trädplanteringar. Riklig variation finns i växtmaterialet där alltifrån 1800-talets intresse för exotiska arter syns i form av bland annat en blodbok och flikbladig lönn till mer moderna inslag av växter i rododendronpartiet och rosariet.

Trädgårdsstaden och organiska vegetationsstrukturer

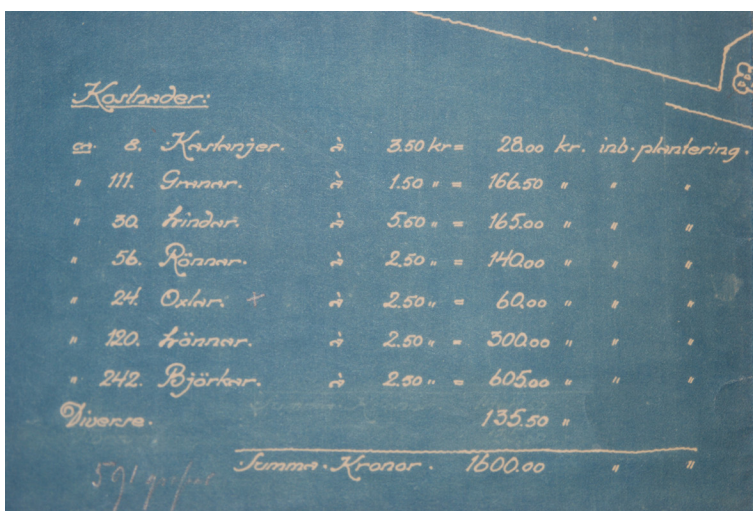
I slutet av 1890-talet etablerades nya idéer i England kring hur den moderna staden skulle utvecklas. Ebenezer Howard (1850-1928) var en brittisk stadsplanerare som beskrev sina tankar om den gröna staden i de två verken *To-Morrow, A Peaceful Path to Real Reform* (1898) och *Garden Cities of To-Morrow* (1902). Även i Frankrike och Tyskland ingick gröna vegetationsbälten i stadsplaneringen under tidigt 1900-tal (Alexandre, 2013). I Uppsala ses tydliga drag av dessa idéer i den stadsplan (se figur 7) som Per Hallman tar fram 1910 för Uppsala (Uppsala Stadsarkiv). Kring den befintliga rutnätsstaden föreslår Hallman nya stråk av bebyggelse integrerat med stora organiska vegetationsstråk. Det organiska formspråket som ses i stadsplaneringen kan sägas vara en renässans för medeltida stadsplaneringsstruktur. Vid denna tid aktualiserades detta främst genom den österrikiska stadsarkitekten Camillo Sitte (1843-1903) (Eriksson, 1990). Endast delar av den stadsutbyggnad som Hallman föreslog genomfördes i Uppsala i områdena Svartbäcken och Kåbo.

I ett *Förslag Till plantering av obebyggda tomter i kvarteren Svea, Standaret, Borgen och Lagerträdet å Kåbo gårde i Uppsala* från 1915 presenteras ett förslag till trädplanteringar i Kåbo där de olika träderna (inte artspecifierade) markeras med skilda symboler (se figur 8). De träd som föreslås är björk (242 st.), gran (111 st.), kastanj (8 st.), lind (30 st.), lönn (120 st.), oxel (24 st.) och rönn (56 st.). Förslaget, vilket aldrig genomfördes, är undertecknat av stadsarkitekten Teodor Kellgren 1916. Till förslaget finns en kostnadsberäkning för anskaffandet av växtmaterialet. Den dyraste arten är lind som kostar 5.50 kr./styck och den billigaste är gran som kostar 1.50 kr./styck. Övriga arter kostar 2.50 kr./ styck förutom kastanjerna som kostar 3.50 kr./styck. Några kvaliteter eller storlekar på växterna anges inte.

Den tidigare nämnda von Bahrska häcken (se figur 3) är en av de större vegetationsstrukturer som tillsammans med park och trädplanteringar i villakvarter i områdena Kåbo och Svartbäcken, förverkligades av Hallmans stadsplaneförslag. Uppsalas stadsutveckling speglar i stort det händelseförlopp som allmänt kom att prägla svenskt stadsbyggande under tidigt 1900-tal (Bergold, 1989).

Figur 7
Per Hallmans stadsplaneförslag från 1910. De ljusblå partierna i planen är förslag till nya större sammanhängande parker och planteringar. Notera det mer organiska formspråket till skillnad mot den äldre rutnätsstrukturen i stadskärnan (Uppsala Stadsarkiv).

Figur 8
Förslag till trädplanteringar i del av villaområdet Kåbo, Uppsala, daterat 1915. Ett förslag som dock aldrig genomfördes. I förteckningen (förstorad detalj) föreslås plantering av 591 stycken träd fördelat på sju arter, där även kostnader för inköp av träd redovisas (privat).

Egnahemsområden och nationalromantik

De egnahemsområden som byggdes i Sverige under slutet av 1800-talet och början av 1900-talet var huvudsakligen en form av villakvarter anpassade för arbetarklassen. På mark i städernas ytterkanter samlades en mindre bebyggelse med enhetlig prägel där hus och tomtor oftast byggdes efter en ordnad struktur men ändå med inslag av variation i gatubredder, gaturiktningar med mera (Eriksson, 1990). Även här eftersträvades en karaktär av trädgårdsstad och mindre öppna ytor i området avsattes för park, lek och gemensamma inrättningar. Egnahemsrörelsens rötter återfinns i nationalromantiken med förebilder i Danmark, Tyskland och England (Paulsson, 1950b; Rådberg, 1994). I England kom den så kallade Arts and Crafts-rörelsen att ses som ett uttryck för det nationalistiska ända ner på lokal nivå. Man eftersträvade användandet av lokalt hantverk och material inom arkitektur, stadsplanering och trädgårdskonst (Crawford, 1997).

I Uppsala finns dessa typiska egnahemsbildningar i Svartbäcken, Fålhagen och Kungsgärdet i Norby. Mina fältstudier visar att den vegetation som har används i stadsplaneringen i Uppsala till stor del representeras av inhemska träd och buskar, där till exempel björk är vanligt förekommande. Det speglar den nationalromantiska anda som präglade park- och bostadsbyggandet i Sverige vid denna tid. I *Dufbo och Solhem*, utgiven av AB Hem på landet (1903), formuleras det svenska egnahemsidealet: "Många torde de ha varit, hvilka i den lilla rödmålade byggnaden med sina hvita knutar och björkarna framför sig trott sig finna det ideal förkroppsligadt, som de tänkt sig för ett eget hem" (s. 11).

Ett annat exempel som speglar tidens nationalromantiska anda kan spåras i den växtgestaltning som gjordes under tidigt 1910-tal i Vasaparken i Uppsala. På platsen fanns sedan tidigare en park kallad Manhem (Schumberg, 1882), senare Skolparken. 1910 invigdes Biologiska museet i parken och i samspel med museiverksamheten föreslogs parken anordnas med planteringar som skulle återspegla Sveriges växtgeografiska uppbyggnad från norr till söder (Uppsala stadsarkiv). Parken planterades bland annat med naverlönn och oxel i "Götaland". I "Svealand" sparades befintliga björkar och trädkompletteringar gjordes med ask och lind. Befintliga barrträd sparades i "Norrland".

Nya stadsplaner och ökat bostadsbyggande

Efter Hallmans förslag till stadsplan tas ännu ett förslag till stadsutveckling fram i Uppsala år 1921 (Bergold, 1989). Det var Albert Lilienberg, stadsarkitekt i Göteborg, som fick uppdraget. Lilienbergs förslag kritiserades hårt av dåvarande stadsarkitekt Gunnar Leche (1891-1954). Planen ansågs vara för "storslagen" och samtidigt inte i linje med de tankar som Leche hade om att bygga ut Uppsala i etapper varefter behov efterfrågades. I Lilienbergs plan kompletterades bebyggelsen med generöst tilltagna parkstråk som delvis byggde på Hallmans tidigare plan. Parkernas

formspråk var strikt och väl anpassat till byggnadernas representativa prägel. Kyrkogården, centralt belägen i staden, fungerade som del i det gröna parksystemet. Planen visar tydligt att parker och planteringar var viktiga inslag i samtliga stadsområden. I den östra delen av staden visar planen ett parkstråk längs med Gävle- och Roslagsbanorna som förutom rekreationsyta skulle fungera som gnistskyddsbälte. Mellan Vaksalagatan och den förlängda Järnbrogatan (nuvarande S:t Olofsgatan) löpte ett brett parkbälte med riktning mot domkyrkan vilket gav en visuell kontakt med den gamla stadskärnan. Denna parkanläggning hade också en planerad funktion som brandgata inom bebyggelsen. En av flera typiska planlösningar med tydlig koppling till 1800-talets stadsplanering. Runt staden föreslog Lilienberg ett parkbälte som skulle fungera som vindskydd. En princip som borgmästare Johan von Bahr hade introducerat tidigare i utbyggnaden av Svartbäckens egnahemsområde (Bergold, 1989).

Folkhemmet och funktionalismen

I spåren av ekonomiska samhällskriser i Europa och Sverige efter första världskriget sjösattes i början av 1930-talet, med dåvarande statsminister Per Albin Hansson i spetsen, det som i Sverige kom att kallas folkhemmet. Arbetslöshet och bostadsbrist skulle lösas med bland annat bostadsbyggande (Rudberg, 1998). Nyttänkande inom arkitektur och utformning av nya bostäder hade i Europa redan under 1920-talet presenterats av modernister som till exempel Le Corbusier, Walter Gropius och Fred Forbat (Alexandre, 2013). Svensk arkitektur under 1930-50 tal kom att präglas starkt av modernismens idéer där rationalitet, effektivitet och standardisering var ledord. Utöver denna påverkan vävdes svenska särdrag in i den arkitektur som i Sverige kom att gå under benämningen funktionalism (Rudberg, 1998).

Under 1930- och 40-talen byggdes åtskilliga nya bostadsområden i Uppsala. Genom så kallade beredskapsarbeten pågick ett omfattande bostads- och parkbyggande i Uppsala med både nyanläggning och förvaltning under ledning av stadsträdgårdsmästare Pehr Boierth (i tjänst 1919-1954). Vid denna tidpunkt var arbetsbelastningen hög och till sin hjälp anställde stadsträdgårdsmästaren en projekterande arkitekt, Carl Fredby (Bucht, 2000). Fredby ritade bland annat parkstråket längs Fålhagsgatan med Gunstaplän och Gunsta backar i Fålhagen 1939.

Tiden präglades av en arkitektur med en enkelhet i form och stil. Samtidigt fanns en strävan att ordna och tillgodose de boende med praktiska funktioner både inom- och utomhus. I utomhusmiljön i stadsdelen Fålhagen återspeglas de praktiska funktionerna mycket väl i Frodeparken som ritades 1935 (se figur 9). En planritning visar hur parken föreslås delas in i flera efter varandra liggande parkrum (Uppsala stadsarkiv). Rummen avgränsas i förslaget med häckar av vegetation och skiljer funktionsytor för mindre barn åt från till exempel bollplan och rum för vila.

Under efterkrigstiden och den stora bostadsbyggnadseran som började i slutet av 1960-talet var den kommunala ekonomin i Sverige god. Stora generösa parkrum och parkstråk anlades med sammanhängande grösytor, storskaliga planteringar och mindre prydnadsplanteringar (Bucht, 2008). Fortfarande togs inspiration från Le Corbusier och hans samtida stadsplaneringskollegor (Alexandre, 2013; Turkington et al., 2004). Uppsalas utbyggnad österut under 1950- till och med 1970-talen innebar en tillgång på stora plana öppna ytor där utrymme gavs. Inte bara för bostäder utan även ordentligt tilltagna park- och grönytor. En av de större parkerna i Uppsala från denna tid är Årstaparken i öster.

Uppsalahem är ett kommunalt bostadsföretag med dominerande ställning i Uppsala grundat 1946. Som aktör på bostadsmarknaden kom Uppsalahem att påverka bostadsbyggandet i Uppsala vilken gick in i en ny fas. Som byggnadsherre fick Uppsalahem mycket större ansvarsområde liksom resurser jämfört med enskilda mindre entreprenörer. Marken ägdes av staden som också ansvarade för projekteringen. Allt kom att studeras och samordnas i ett sammanhang. För denna typ av stadsplanering krävdes en ny typ av stadsplaner. Gunnar Leche blev den som ansvarade för dessa mer "flexibla" stadsplaner där inga detaljer precisades utan bara generella funktioner angavs. Planeringen mynnade ut i en slutlig detaljplan där bebyggelsen smidigt anpassades till utbyggnadsområdets förutsättningar. På så sätt kom topografi, befintlig vegetation

Figur 9
Till vänster på bilden ses Frodeparken under uppbyggnad. Bilden visar tydligt den rumsindelning som parken ges bl.a. med hjälp av häckväxter som rumsavdelare (Foto: Oscar Bladh, 1937. Bibliotek Uppsala, Uppsala kommun).

och markförhållanden att bli viktiga faktorer i planeringen för att skapa estetiska värden (Bergold, 1989; Lambert, 2006).

De sista åren som stadsarkitekt Leche och stadsträdgårdsmästare Boierth arbetade tillsammans genomfördes stora byggprojekt i Uppsala där den för Sverige nydanande "flexibla" stadsplaneringen provades. Först ut var Tuna backar (byggår 1947-50) och därefter Sala backar (1950). Karakteristiskt för dessa projekt är de större sammanhängande parkområdena mellan kvartersbildningar men också de stora gemensamma gårdsytor. Efter Leches bortgång 1954 byggdes i Uppsala nya bostadsområden efter andra principer. De var mer anpassade efter en effektiv trafikföring med nya typer av friytor vilka helt saknade grönska (Bergold, 1989; Lambert, 2006).

När området öster om Tycho Hedéns väg exploaterades på 1950-talet hade stadsträdgårdsmästare Eric Laufors, med flera stadsplanerare i Uppsala, idéer om att integrera stad och land (Upsala Nya Tidning, 1959-08-30) – idéer som starkt påminner om Ebenezer Howards tankar om The Garden City of Tomorrow (Howard, 1902). De grönområden som finns i den östra delen av staden karaktäriseras av en storskalig grön arkitektur som fungerar likt "gröna fingrar" vilka leder från landskapet in i staden. Här finns ett tydligt samspel där både parker och gatuträd ingår som viktiga delar. Planteringarna i Byggmästarparken och Verkmästarparken byggdes upp med en tydlig idé om att växterna och parkgestaltningen skulle påminna om ett haglandskap. Därför valdes bland annat rosbuskar och slån.

Tillsammans med gestaltningen av Årstaparken utgjorde den lönnplantering, med cirka 600 träd utmed den närliggande Fyrislundsgatan, en tidstypisk vegetationsgestaltning för 1970-talet. Träden längs gatan planterades hösten 1971 samt hösten 1972. Enheten gestaltades av landskapsarkitekt Peter Thaning på Uppsala kommun och var en medveten arkitektonisk formgivning anpassad till dåtidens storskaliga bostads- och parkbyggande (intervju 2010-05-28). Träden var placerade i långa rader i så kallade förband och enheten varierade i bredd och täthet. På vissa ytor längs enheten hade luckor medvetet lämnats för att skapa kontakt och siktlinjer i landskapet. Bland annat så kunde stadens vattentorn och Uppsala domkyrka ses i luckorna. Även inne i Årstaparken återkommer dessa idéer när utblickar och öppna siktstråk kopplas ihop med befintliga landmärken så som Vaksala kyrka. Merparten av lönnarna längs Fyrislundsgatan har idag tagits bort för att ge plats åt ny bebyggelse.

Naturvård och "grön stadsplanering"

Redan under slutet av 1700-talet uttalade flera professorer i Uppsala miljövårdande synpunkter i stadsdebatten (Lundh, 1977). Arbeten utfördes i stadens regi som Lundh kallar dåtidens miljövård. Räkenskaper från

direktionen visar bland annat medel som avsätts för vattenvård, hygien samt anläggandet av nya trädplanteringar. Även om inte några direkt offentliga planteringar vid denna tid hade anlagts i Uppsala fanns i staden både anläggningar och initiativrika personer som får betraktas som värdefulla för stadens fortsatta grönutveckling.

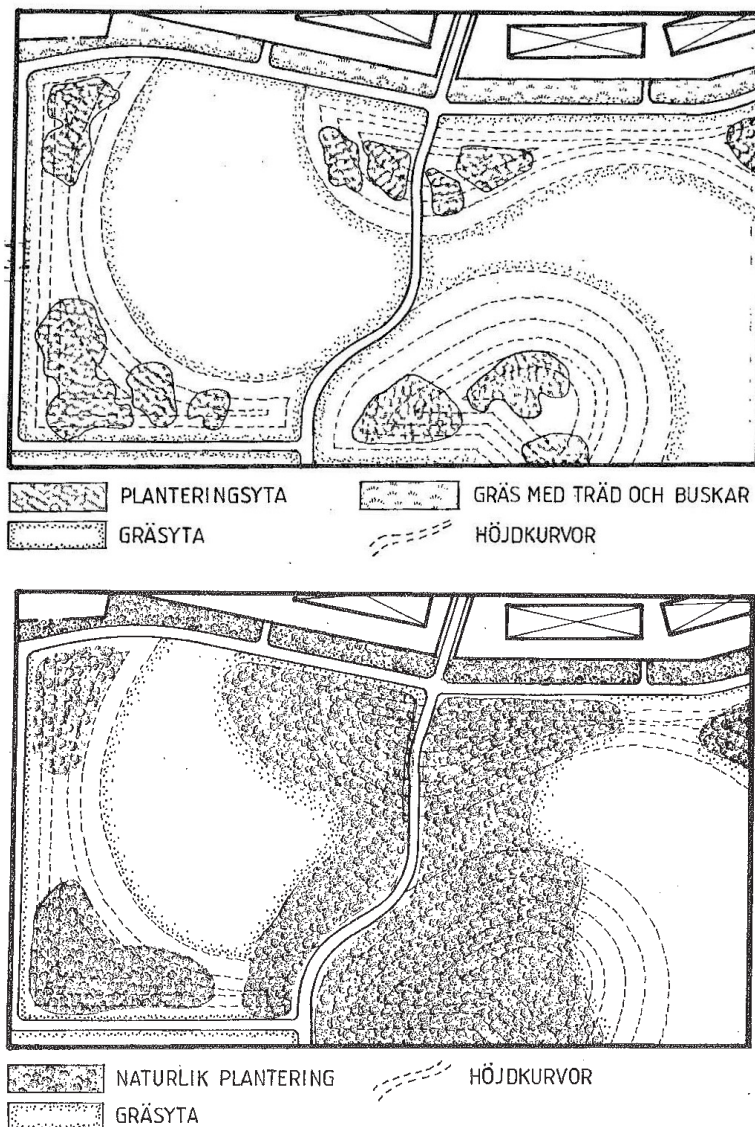
Uppsala som akademisk stad har betydelse för dess gröna stadsutveckling. Rutger Sernander (1866-1944) var en av de mycket aktiva akademikerna som intresserade sig för Uppsalas gröna miljö och även dess historia. Vid Planteringsnämndens grundande 1909 tog Rutger Sernander rollen som dess sekreterare. Sernander deltog mycket aktivt i det arbete som avsåg utformning och hantering av stadens vegetation. Sernander var bland annat professor i växtbiologi på institutionen för växtbiologi vid Uppsala universitet under åren 1909-1931. 1909 var han med och grundade Svenska Naturskyddsföreningen (Malmström, 1962). Sernander var en av den första moderna miljörelsens portalfigurer och kom även att medverka till att utveckla begreppet naturpark. I sin skrift *Stockholms Natur* (1926) lanserade han tankar om förädlad natur. Sernanders tankar utvecklades senare till vad som kom att kallas Stockholmsskolan (Andersson, 2000). De tidigare nämnda stadsplaneidéer som växer fram i Europa i slutet av 1800-talet och början av 1900-talet, där stora strukturer av vegetation sammanbinds mellan bostadsområden, är en planeringsprincip som återkommer i modern grön stadsplanering. Svensk naturgeografi gav dock upphov till ett annat förhållningssätt vid gestaltning med vegetation i svenska städer än i andra delar av Europa. Den vurm som fanns för den svenska naturen kom att bidra till att naturmark bevarades och fredades nära stadskärnor. I Uppsala kom Stadsskogen, ett 90 hektar stort naturområde, att förvandlas till stadspark 1916 på initiativ av Planteringsnämnden. Ovan nämnda herr Sernander var delaktig även här (Laufors, 1987).

En form av gestaltning och planering med grönstruktur kopplat till "naturlig gestaltning" är den som växte fram och utvecklades i Holland under första halvan av 1900-talet (Woudstra, 2004). Med grunder i kunskap om botanik och växtsamhällen skapades parker och trädgårdar som byggde på att använda inhemska växter anpassade till ståndorten och till viss del låta växterna få en fri utveckling. Ur dessa tankar växte begreppet *heempark* fram efter andra världskriget, där "heem" syftar på miljön, ståndorten och "hemmet" för växterna. Som del i ett skapande av en park skulle inspridning av naturligt förekommande arter ses som en faktor i växtgestaltningen. Detta bidrar också till att bevara landskapets arter och verka för ekologisk hållbarhet (Woudstra, 2004).

Den storskaliga utbyggnaden i Uppsala under 1960- och början på 70-talet innebar inte bara en ökad tillgång på grönytor för stadens invånare utan också ett ökat krav på förvaltning av parkmark. Under mitten av 1970-talet märks en tydlig nedgång vad gäller förvaltning av stadens parkmark till följd av en starkt försämrad ekonomi i staden.

I ett parkprogram som utarbetades under ledning av landskapsarkitekt Anders Lindgren 1982, och vilket var det första parkprogrammet som togs fram i Uppsala, presenteras en intressant modell som beskriver hur växtanvändning kan förbättra ekonomin i förvaltningen (se figur 10). Så kallade rationaliseringsinvesteringar presenteras för att sänka driftskostnader.

I programmet beskrivs i text och med enkla skisser hur kommunen genom att plantera gräsytor med *naturlika planteringar* av buskar och träd, inte bara förbättrar driftsekonomin, utan också erhåller stora fördelar i parkens funktion och användning. På sikt ska de stora skogsliknande planteringarna ge intressanta rum att uppleva, ge lä och ett bättre mikroklimat på platsen. Ytorna ses även som framtida potentiella ytor för naturlig lek. I Uppsala finns flera naturlika planteringar bland annat i Ekebydalen och i Årsta. (Lindgren, intervju 2013-04-19)

Figur 10
Principer för omställning av befintliga gräsytor till utökade ytor med planteringar innehållande så kallade "landscapsplanteringar" med en tät blandning av träd och buskar. Dessa planteringar skulle på sikt minska förvaltningskostnader i parken och öka variationen och den biologiska mångfalden (Parkprogram för Uppsala, Uppsala kommun, 1982).

Under slutet av 1900-talet blev det vanligt att ta fram kommunala grönpelaner. I dessa påtalades de gröna stråkens betydelse ur ett ekologiskt perspektiv som till exempel spridningskorridor för djur och växter. Ute i Europa utvecklades under 1980-talet en ekologisk syn på grönytegestaltning och förvaltning med biodiversitet i fokus (Hackett, 1982; Müller et al., 2013). I flera nya bostadsområden som byggdes under 1980- och 90-talet i Uppsala, bland annat Sävja och Stenhagen, integrerades befintlig vegetation med nybyggnation. Enligt Anders Lindgren, parkchef och stadsträdgårdsmästare i Uppsala åren 1983-1999, hade kommunen som princip att ta vara på det som fanns och begreppet "sparad natur" användes (Lindgren, intervju 2013-04-19). Ett av de mer centrala gröonstråken i Uppsala som har stor betydelse för att skapa en länk mellan stad och land är naturreservatet Årike Fyris. Ett park- och promenadstråk som förbinder de centrala delarna av Uppsala med omgivande landskap både norr- och söderut om staden (Uppsala kommun, 2022).

Diskussion och slutsatser

Vegetationens roll i stadsbyggandet är ett resultat av både nationella särdrag och internationella förebilder. 1800-talets förändringar av samhällsliv har sin grund i nya ekonomiska och sociala mönster som växer fram ur den industriella och tekniska revolutionens frammarsch i Europa (Björklund, 2009; Barthel & Isendahl, 2012; McNeill, 2000; Paulsson, 1950b). Den fysiska miljöns funktion, utformning och karaktär påverkas på så sätt av den inställning och de värderingar som råder bland samtidens beställare, arkitekter och byggmästare. Traditionella och vanemässiga föreställningar om hur stadsmiljön bör vara beskaffad och de ideologier som präglar tidsandan spelar en viktig roll för hur krav på förändringar tas emot och hanteras. Frågan är hur detta påverkar vegetationsplaneringen över tid?

Uppsala följer utvecklingen i Europa

I Uppsala har vegetationsplaneringen utvecklats framförallt utifrån europeiska förebilder. Empirin visar kopplingar till Europa i flera av de stadsbyggnadsprojekt som ingår i undersökningen, vilka sammanfattas i figur 1. Äppelallén längs Sturegatan, anlagd 1913-14, är ett småskaligt exempel med förebild i dåtida stadsbyggande i Tyskland och ett projekt som i sin enkelhet utgör ett unikt bidrag till den svenska offentliga landskapsarkitekturen. I den mer storskaliga vegetationsplaneringen märks stadsplanen från 1910 (se figur 7) där Per Hallman ger uttryck för trädgårdsstadens ideal på ett sätt som har stora likheter med de idéer som Ebenezer Howard presenterat cirka tio år tidigare (Howard, 1898, 1902).

I exemplet över de Hallmanska planerna 1910 skedde en anpassning i stadens integration med omgivande landskap. Dock genomfördes bara bråkdelar av det trädgårdsstadsinspirerade stadsplane-förslaget eftersom det i Uppsala vid den tiden inte förelåg något behov av att bygga ut i

så stor omfattning. Efterhand togs nya stadsplaner fram med andra ideal som förebilder (Bergold, 1989). Exemplet med de planterade lindarna på Bangårdsgatan i Uppsala från 1860-talet har ett uttryck som kan liknas vid de parisiska boulevarder som anlades under Haussmanns ledning under 1850–70-talen. I Uppsala sker detta dock i förminskad skala men med samma gestaltningsidé av att fungera som optisk ledning. Här med en omsorgsfull formklippning av träden för att göra dem representativa för paradgatan.

I ett mer storskaligt perspektiv kommer Haussmanns omdaning av Paris ge avtryck i Stockholms stadsplanering under 1860-1890-talet. I Uppsala sker inte denna storskaliga uträtning av breda gatusystem annat än i en mycket liten skala på Luthagsesplanaden under mitten på 1890-talet.

Det finns dock en tydlig skillnad i hur vegetationsplanering används som en faktor för att förbättra stadsmiljö och folkhälsa. Ute i Europas städer, med en folkmängd betydligt större än Uppsalas och andra svenska städer, blir det mer relevant att arbeta för en renare stad med ofta storskaliga stadsplanelösningar (Conway, 1991; Galinou, 1990; Taylor, 1995). Under 1800-talet har de flesta svenska städer en liten folkmängd och inflyttningen till städerna är begränsad. Förespråkarna av ökad folkhälsa finns såklart även i Sverige men argument som försköning och moraliserande effekt på stadsinvånarna är tydligare (Nolin, 1999).

Min undersökning visar att det finns en förskjutning i tid mellan utvecklingen i Europa och den i Uppsala, som ibland kan tyckas överraskande kort. I fallet med Carolinaparken är det bara några enstaka år mellan de europeiska förebilderna och beslutet 1805 om parkens anläggande i Uppsala. Theodore´s park i München (senare Englisher Garten), som öppnades för allmänheten 1792, var en av de första offentliga parkerna i Europa (Jellicoe et.al., 1986; Kostof, 1992). Liksom i München kom man att använda kunglig mark för att anlägga en offentlig park även i Uppsala. Själva anläggandet av Carolinaparken kom dock att dröja till mitten av 1820-talet med anledning av den stora brand som härjade i staden 1809. Området behövdes efter branden bland annat för att odla grödor på till stadens invånare (Nolin, 1999).

I andra fall är tidsförskjutningen större vad gäller att ta till sig och utveckla idéer och ideal kring vegetationsplanering och gestaltning. Till exempel kan göras en jämförelse med de idéer som växer fram i Holland efter andra världskriget kring skapandet av så kallade heemparker. Anläggandet av dessa "naturparker" sågs bland annat som en del i att bevara ett alltmer minskande naturlandskap och dess växtarter (Woudstra, 2004).

I Sverige har dessa strömningar kring anlagd natur kommit att tillämpas relativt sent. Det är först under 1900-talets slut som de ekologiska

värdena i gestaltade grönstrukturer beskrivs i form som till exempel spridningskorridorer för djur- och växtarter. Någon egentligt medveten växtgestaltning med val av arter för bevarande gjordes aldrig i planeringen. De så kallade naturlika planteringarna innehöll visserligen till största del inhemska arter av buskar och träd men ofta var växtmaterialet inte anpassat till det lokala och regionala klimatet (Lagerström, 2015). Å andra sidan så har man i stora delar av Sverige inte behövt anlägga "natur" då bevarandet av naturmark i och kring våra städer har varit relativt omfattande redan under tidigt 1900-tal. I städer som Uppsala har dessa bevarandestrategier kommit att få stor betydelse för hur den gröna stadsstrukturen ser ut idag och därmed människors koppling och relation till densamma.

En annan slutsats är att under hela den undersökta tidsperioden kan vegetation ses som ett centralt stadsbyggnadselement parallellt med bebyggelse och infrastruktur. Huvudargumenten för vegetationsplaneringen har dock förändrats över tid. I tidslinjen (se figur 1) redovisas funktionskrav och huvudargument bakom vegetationsplaneringen under olika tidsperioder. Till exempel finns det ett uttalat behov av att använda träd och buskar som brandskydd och vindskydd under tidigt 1800-tal, vilket bland annat regleras i lokala byggnadsstadgor där vegetationens roll i stadsplaneringen poängteras. Under mitten och slutet av 1800-talet anläggs flera parkmiljöer där växterna ingår i det sociala offentliga mötesrummet. I början av 1900-talet vävs vegetation och bebyggelse samman med tydliga länkar mellan stad och land med inspiration från det engelska trädgårdsstadsidealet. I slutet av 1900-talet blir vegetationen en budbärare för städernas biologiska mångfald. Finansieringen av de "gröna lösningarna" motiveras utifrån dessa argument (se figur 1).

De estetiska värdena har aldrig varit ensamt dominerande huvudargument för vegetationsplaneringen, utan har snarare växt fram som en parallell företeelse. Det kan ha att göra med att om den planerade investeringen befarades bli kostsam, då skulle åtminstone en förskönande effekt falla invånarna i smaken. Dock ska inte den effekt som vegetation har på människor genom försköning och de upplevelsemässiga värden den bidrar med (visuellt, doft med mera) förringas. Forskning visar även att vegetation bidrar till bättre hälsa hos människor, speciellt i en urban miljö (Kaplan & Kaplan, 1989; Grahn & Stigsdotter, 2003).

Personligt engagemang och fackkunskap avgör vegetationsplaneringens utfall

I Uppsala har personligt engagemang och fackkunskaper hos beslutsfattare och tjänstemän spelat en avgörande roll i planeringsprocessen. Till dessa egenskaper hör förmågan att kunna samverka och driva stadsmiljöfrågor. I Uppsala har alltifrån landshövdingar, politiker, stadsarkitekter, stadsträdgårdsmästare till universitetsanställda drivit igenom och förverkligat olika vegetationsplaneringsprojekt. Till exempel hade

stadsträdgårdsmästarna under slutet av 1800-talet och den första halvan av 1900-talet en viktig roll som kunskapsbärare kring växtmaterialets användning och förvaltning i staden (Bucht, 1997). De hade på den tiden en mer odlingsinriktad utbildning där de inte bara lärde sig att känna till hur växterna såg ut och utvecklades, utan de hade även en gedigen erfarenhet av praktisk plantering och skötsel av växter. Med tiden har detta förändrats och idag finns flera utbildningsvägar inom sektorn där bland annat landskapsarkitekter, landskapsingenjörer, trädgårdstekniker och trädgårdsmästare samverkar men i grunden utgör olika yrkesområden. Tillsammans har dessa idag en bred och relevant kunskapsbas inom området.

En stadsträdgårdsmästartjänst symboliserar och markerar stadens hållning till vikten av att leda, utveckla och förvalta stadens parker och gröna strukturer. Genom historien har arbetsuppgifterna för den som innehått tjänsten varierat och de personer som har haft tjänsten har haft olika bakgrund, utbildning och erfarenheter med sig. De har också, som visats i denna artikel, haft olika förmåga och metoder att driva igenom sina idéer.

Vid sidan av uppgiften som stadsträdgårdsmästare har det personliga engagemanget också visat sig ha betydelse för stadens gröna utveckling. Aktivt deltagande i stadens övriga samhällsliv, intresse för att förkovra sig inom ämnesområdet genom att läsa och göra studieresor, deltagande i nationella och internationella konferenser, föreningar med mera har präglat yrkesutövningen. Därtill kommer naturligtvis den enskilda personens egenskaper och sätt att agera i sin samtid. Detta resonemang bekräftas tydligt i det källmaterial, i form av artiklar från lokala tidningar, som har utgjort en stor del av undersökningen.

Bucht (1997) understödjer ovanstående resonemang och menar att stadsträdgårdsmästarens roll och de möjligheter denne har att utveckla en stads parker och planteringar bygger på hur väl en plattform kan byggas och kontakter skapas mellan stadsledning och lokala aktörer. Bucht menar att en stadsträdgårdsmästare oftast hade ett praktiskt kunnande med sig i bagaget från praktik i fält och trädgårdsmästarestudier i Sverige eller utomlands. Emellertid hade stadsträdgårdsmästare sällan en akademisk utbildning enligt Bucht. I svensk parkhistoria finns få kända exempel på stadsträdgårdsmästare som skaffat sig ett anseende och vars arbete synliggjorts för stadens och rikets invånare. Den mest omtalade svenska stadsträdgårdsmästaren idag, och historiskt sett, är Stockholms stadsträdgårdsmästare Holger Blom (1906-1996). Hans sätt att arbeta med grönska och stadsplanering under 1940- och 50-talen kom att få både nationell och internationell uppmärksamhet (Åsbrink, 2012). Blom var stadsträdgårdsmästare i Stockholm under perioden 1938-1971 och hade ett nära samarbete med landskapsarkitekt Erik Glemme (1905-1959). I Uppsala återfinns en liknande situation där samarbetet mellan

stadsträdgårdsmästare Pehr Boiërth och stadsarkitekt Gunnar Leche gjorde att Uppsala under första hälften av 1900-talet ansågs som en av Sveriges främsta städer vad gällde parkutveckling (Bucht, 1997).

Empirin pekar på att detta är några av de drivkrafter som genom historien tillsammans har påverkat planering och utformning med vegetation i det offentliga rummet. Uppsala som stad har mycket gemensamt med andra europeiska städer vad gäller stadsutveckling men har som alla städer sina unika förutsättningar. Oavsett vilka krafter som legat bakom användningen av vegetation som stadsbyggnadselement under historiens gång, har detta gett upphov till ett grönt kulturarv, som vid sidan av andra kulturvärden i staden, utgör en del av stadslandskapet. Att kunna läsa och förstå det gröna kulturarvets historia är betydelsefullt om vi vill bevara eller utveckla det historiska perspektivet i vår tids stadsplaneringsprocesser.

En typologi för att spåra historiens gång

Kunskap om vegetationsplaneringens historia är viktig för att kunna ta relevant historisk hänsyn i beslut som kan innebära förändringar i stadsmiljön och vegetationen på plats. Min undersökning pekar på att en förutsättning för detta är att ringa in och utgå ifrån den lokala kontexten, såväl fysiska, sociala, ekonomiska och organisatoriska aspekter, som den politiska viljan och den enskilde tjänstemannens kunskap, kapacitet och sociala förmåga. Tabell 1 redovisar en typologi för översiktlig karaktärsbeskrivning av objekt, vegetationsplaneringens huvudkaraktär, funktionskrav och huvudsakliga syfte samt drivande aktör. Denna typologi har utvecklats utifrån min empiri med ambitionen att underlätta förståelsen för såväl historiska värden av existerande vegetationsstrukturer som ursprungliga och huvudsakliga avsikter med dessa i stadsbyggandet.

Tabell 1

Typologi över vegetationsplanering i Uppsala. Tabellen redovisar några av de mest karaktäristiska och betydelsefulla gröna strukturerna i Uppsala för respektive del av den undersökta tidsperioden. Estetik och försköning har i regel spelat en underordnad roll i motiven för vegetationsplaneringen, jämfört med de funktionskrav och huvudsakliga syften som framgår av tabellen. Se även figur 1.

År	Objekt	Karaktär	Funktionskrav och huvudsakligt syfte	Drivande person/part
1802	Kyrkogårdspromenaden	trädrader, friväxande	promenad, rumsavgränsning	Trädplanteringskommittén
1805 (beslut)	Carolinaparken börjar anläggas 1820-tal	mosaik, parklik, kombination träd och buskar	promenad, vindskydd, (försköning)	Trädplanteringskommittén, Landshövding Eric Wetterstrand
1842	Flusterpromenaden	trädrader	promenad, rumsavgränsning	Landshövding Robert von Kraemer
1863	Stadsträdgården	träd och buskar, solitärer, grupper, rader (exoter)	promenad, lärande,	Uppsala Trädgårdssällskap (gestaltning bygger på flera personers idéförslag)
1860-tal	Bangårdsgatan	trädrader, förenklad boulevard	optisk ledning, entré	Trädplanteringskommittén, Drätselkammaren
1893-95	Luthagsesplanaden	friväxande trädrader, buskplanteringar	brandskydd, promenad, rekreation, rumsavgränsning,	Stadsträdgårdsmästare C.M. Kjellström
1910	Vasaparken	mosaik, indelning av arter efter geografi	lärande	Planteringsnämnd, Professor Rutger Sernander
1911	Von Bahrskas häcken	stråk av tät busk- och trädplantering (inhemska arter)	vindskydd, promenad	Borgmästare Johan von Bahr
1913-14	Sturegatan	trädrader (äpple) i gatumiljö	rumsbildning, ätlig frukt	Borgmästare Johan von Bahr
1910-20 tal	Kåbo / Svartbäcken	trädrader, park i bostadskvarter	avgränsning, entré	Uppsala stad
1935	Frodeparken	trädrader, häckar, grupper	rumsindelad efter funktion, rumsavgränsning	Stadsträdgårdsmästare Pehr Boierth
1950-tal	Källparken	grupper/solitärer av träd, grupper/fält av buskar	fritidsaktivitet, rumsavgränsning,	Stadsträdgårdsmästare Pehr Boierth, stadsträdgårdsmästare Eric Laufors
1970	Årstaparken	större ytor med blandning av träd och buskar	aktivitetsytor, naturligt	Uppsala kommun, landskapsarkitekt Peter Thaning
1980-tal	Ekebydalen	större ytor med blandning av träd och buskar, tät plantering (inhemska arter)	biologiska värden, minska gräsytor och skötsel	Uppsala kommun, Fritidsnämnd med parkutskott

Typologin kan ses som ett verktyg för att underlätta kategorisering av historisk vegetationsplanering i Uppsala, men den kan även fungera i andra städer som vill ta fram ett lokalt anpassat och läsbart historiskt avtryck att ta hänsyn till i pågående och framtida vegetationsplanering.

Förutom utformning, skala och funktion representerar det planterade växtmaterialet sin samtids ideal och växtanvändning – oavsett var vi befinner oss. Det historiska värdet av detta existerar så länge dessa strukturer (eller spår av dem) finns kvar. Det är kunskap om dåtidens växtanvändning som utgör bryggan mellan nu och då, men också språngbrädan till en historiskt förankrad framtid och ett hänsynsfullt stadsbyggande.

Trovärdigheten i underlag för beslut kring förändringar i befintliga vegetationsstrukturer borde rimligtvis öka om de inkluderar kunskap om den befintliga vegetationens historia. Per Boierth, stadsträdgårdsmästare i Uppsala 1919-1954, vittnar om att det funnits krafter för att ta historisk hänsyn till befintliga stadsplaneringar.

Det går lätt att feltolka händelser, som timat för länge sedan, vilket må vara förlåtligt, men när källorna är kända har Uppsala ej råd att avvara fakta när det gäller dess planeringars historia (Pehr Boierth, f.d. stadsträdgårdsmästare, i Uppsala Nya Tidning den 27 december 1956).

Under 2000-talet är det andra funktionella lösningar och sociala funktioner som sätter sin prägel på stadsplaneringen än de som behandlats i denna artikel. Bland annat strävan mot att bygga allt tätare städer och anpassa stadsbyggandet till pågående klimatförändringar med extrema väderleksförhållanden som även drabbat staden Uppsala. Att vegetationsanvändningen även här har en viktig roll att spela råder det inget tvivel om. Men det är en annan historia som inte ryms inom ramarna för den här artikeln.

Tack

Stort tack till alla som har bidragit till att denna artikel har kommit till. Genom er kunskap, generositet och välvilja har jag kunnat samla in mycket information och källmaterial för bearbetning. Ett speciellt tack till mina handledare och textgranskare Tom Ericsson, Helena Espmark, Irene Flygare, Marcus Hedblom, Maria Ignatieva och Petter Åkerblom som under arbetets gång bidragit med värdefulla synpunkter och stor hjälp. Tack även till Anni Hoffrén för hjälp med grafiken.

Arbetet har huvudsakligen finansierats av Sveriges lantbruksuniversitet (SLU), LTJ fakulteten (nuvarande LTV fakulteten) i form av en doktorandtjänst inom ramen för forskarskolan APULA (Arkitektur och Planering i det Urbana Landskapet).

Referenser

- AB Hem på landet. (1903). Dufbo och Solhem: från några utflykter till Aktiebolagets Hem på landet egendomar Dufbo, Värsta och Kjällvestagårdarna af Landt-kär Stadsbo. Stockholm: Linköln Bloms boktryckeriaktiebolag.
- Ahlberg, N. (2005). Stadsgrundningar och planförändringar. Svensk stadsplanering 1521-1721 [doktorsavhandling]. Swedish university of Agricultural Sciences, Uppsala.
- Alexandre, F. (2013). The Role of Vegetation in the Urban Policies of European Cities in the Age of the Sustainable City. *European Spatial Research and Policy*, 20(2), 11-26. <https://hal-univ-paris13.archives-ouvertes.fr/hal-01136800/document>
- Andersson, T. (2000). *Utanför staden. Parker i Stockholms förorter*. Stockholm: Stockholmia förlag.
- Barthel, S., Colding, J., Folke, C., & Elmqvist, T. (2005). History and local management of a biodiversity rich urban cultural landscape. *Ecology and Society*, 10(2). <http://www.ecologyandsociety.org/vol10/iss2/art10/>
- Barthel, S., & Isendahl, C. (2012). Urban gardens, agricultures and waters: Sources of resilience for long-term food security in cities. *Ecological Economics*, 86, 224-234. <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2012.06.018>
- Bergkvist, J. (2013). *Landskapsarkitektur i järnvägslandskapet*. Platsernas förändring i historiskt perspektiv [Licentiate thesis]. Swedish University of Agricultural Sciences, Fakulteten för naturresurser och lantbruksvetenskap. Institutionen för stad och land, Uppsala.
- Bergold, C-E. (1989). *Uppsala. Stadsbyggande 1900-1960*. Uppsala stads historia VI:9. Uppsala kommun.
- Björklund, A. (2009). *Historical urban agriculture: Food production and access to land in Swedish towns before 1900*. Stockholm studies in human geography, Vol. 18. Stockholm: Acta Universitatis Stockholmiensis. <http://su.diva-portal.org/smash/get/diva2:349838/FULLTEXT01.pdf>
- Boierth, P. (1955). *Några ord om Uppsala stads parker och planteringar*. Särtryck ur Lustgården 1954-55. Stockholm: Föreningen för dendrologi och parkvård.
- Bring, S.E. (1915). Uppsala Läns Kungliga Hushållnings sällskap, 1815-1915, 1. Uppsala.
- Bucht, E. (1997). *Public Parks in Sweden 1860-1960. The planning and design discourse* [Doctoral thesis]. Swedish university of Agricultural Sciences, Alnarp.
- Bucht, E. (2000). Pehr Boierth, Carl Fredby och Eric Laufors. I T. Andersson, T. Jonstoj & K. Lundqvist (Red.), *Svensk Trädgårdskonst under fyra hundra år* (s. 194-205). Stockholm: Byggförlaget.
- Bucht, E. (2008). Starka stadsträdgårdsmästare präglar historien. I T. Olsson (Red.), *Stadsträdgårdsmästarnas spår. En bok om FSS:s historia* (s. 21-39). SLU/Movium: Stad & Land nr 175.
- Conway, H. (1991). *People's parks: the design and development of Victorian parks in Britain*. Cambridge University Press.
- Crawford, A. (1997). Ideas and objects: The Arts and Crafts Movement in Britain. *Design Issues. Designing the Modern Experience, 1885-1945*, 13(1), 15-26. <https://www.jstor.org/stable/1511584>
- Deveikiene, V. (2014). The role of historical gardens in city development-from private garden to public park. E.F. André heritage case study. *Scientific Journal of Latvia University of Agriculture, Landscape Architecture and Art*, 5(5), 5-13. https://llu.lv/Raksti/Landscape_Architecture_Art/2014_volV/Latvia-University_of_Agriculture_Landscape_Architecture_Art_VOL5_2014-5-13.pdf
- EC. (2020). *EU Biodiversity Strategy for 2030. Bringing nature back into our lives*. COM/2020/380/final. Brussels: European Commission. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1590574123338&uri=CELEX%3A52020DC0380>
- Edling, N. (1996). *Det fosterländska hemmet. Egnahemspolitik, småbruk och hemideologi kring sekelskiftet 1900* [Doktorsavhandling]. Stockholms universitet, Stockholm.
- Edvinsson, R., & Söderberg, J. (2011). A Consumer Price Index for Sweden 1290-2008. *Review of Income and Wealth*, 57(2), 270-292. <https://doi.org/10.1111/j.1475-4991.2010.00381.x>
- Ehn, O. (1991). *Uppsalas stadsbild*. Uppsala stads historia VIII. Uppsala kommun.
- Eisenman, T.S. (2016). Greening Cities in an Urbanizing Age: The Human Health Bases in the Nineteenth and Early Twenty-first Centuries. *Change Over Time*, 6(2), 216-246. LandscapeArchitecture&Regional Planning Faculty Publication

- Series. University of Massachusetts Amherst. https://scholarworks.umass.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1070&context=larp_faculty_pubs
- Ekonomiska museet. (2022). Räkna ut penningvärdet. <https://ekonomiskamuseet.se/rakna-ut-penningvardet/>
- Eriksson, E. (1990). *Den moderna stadens födelse – svensk arkitektur 1890-1920*. Stockholm: Ordfronts förlag.
- Feng, Y., & Tan, P.Y. (2017). Imperatives for greening Cities: A Historical Perspective. I P.Y. Tan & C.Y. Jim (Eds), *Greening Cities. Forms and Functions* (Part I, chapter 3). Springer. https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-981-10-4113-6_3
- Flinck, M. (2013). Historiska trädgårdar. Att bevara ett föränderligt kulturarv. Stockholm: Carlssons förlag.
- Flyvbjerg, B. (2006). Five Misunderstandings About Case-Study Research. *Qualitative Inquiry*, 12(2), 219-245. <https://doi.org/10.1177/1077800405284363>
- Galinou, M. (1990). The Victorian Period: Victorian Parks. I M. Galinou, *London's Pride: The Glorious History of the Capital's Gardens* (chapter 10). London: Anaya Publishers.
- Grahn, P., & Stigsdotter, U. (2003). Landscape planning and stress. *Urban forestry & urban greening*, 2(1), 1-18. <https://doi.org/10.1078/1618-8667-00019>
- Groat, L., & Wang, D. (2002). *Architectural research methods*. London: John Wiley & Sons.
- Hackett, B. (1982). *Planting Design*. London: E. & F.N. SPON.
- Hagman, O. (2000). *Teknik människa samhälle*. Stockholm: Liber AB.
- Hallman, P. (1910). *Förslag till stadsplan över Uppsala*. Uppsala: Uppsala stadsarkiv.
- Hennebo, D. (1979). Geschichte des Stadtgrüns I. Entwicklung des Stadtgrüns von der Antike bis in die Zeit des Absolutismus. Berlin-Hannover: Patzer Verlag.
- Howard, E. (1898). *To-Morrow. A Peaceful Path to Real Reform*. London: Swan Sonnenschein & Co.
- Howard, E. (1902). *Garden Cities of To-Morrow*. London: Swan Sonnenschein & Co.
- Jellicoe, G. S., Goode, P., & Lancaster, M. (1986). *The Oxford Companion to Gardens*. Oxford University Press.
- Kalm, P. (1753). *Enfalliga tanckar om det, som bör i achttagas wid en stads anläggning*. Respon G.F. Aurenus. Åbo 1753. <https://www.doria.fi/handle/10024/39452>
- Kaplan, R., & Kaplan, S. (1989). *The experience of nature: a psychological perspective*. Cambridge University Press.
- Koch, H. (1921). *Gartenkunst im Städtebau*. Berlin: Verlag Ernst Wasmuth, A.-G.
- Kostof, S. (1992). The City Assembled. The Elements of Urban Form Through History. London: Thames & Hudson Ltd.
- Lagerström, T. (2015). Växtutveckling – med sikte på framtiden. *Lustgården, Årsskrift 2015*, 95 (s. 9-28). Föreningen för dendrologi och parkvård. http://www.dendrologerna.se/wp-content/uploads/2016/06/Lustgarden_arg095_2015_0001_Index_optimerad_250_dpi.pdf
- Lambert, L. (Red.) (2006). *Gunnar Leche stadsarkitekt*. Uppsala: Kornhuset.
- Laufors, E. (1987). *Det gröna Uppsala*. Uppsala stads historia VI. Uppsala kommun.
- Lawrence, H. W. (2006). *City Trees*. Charlottesville: University of Virginia Press.
- Ljung, S. (1954). *Uppsala under äldre medeltid och Vasatid*. Uppsala stads historia VI:2. Uppsala kommun.
- Lundh, H. (1977). *Uppsala under de dominerande landshövdingarnas tid. Bilder från åren 1786-1862*. Uppsala stads historia VI:4. Uppsala kommun.
- Malmström, C. (1962). Det svenska naturskyddets historia. I *Svensk Tidsskrifts årsbok 1962* (s. 92-98).
- McNeill, J. R. (2000). Something new under the sun: An environmental history of the twentieth-century world. New York: W.W. Norton & Company.
- Müller, D. (1858). *Trädgårdsskötsel, del 1*. Stockholm: Alb. Bonniers förlag.
- Müller, N., Ignatieva, I., Nilon, C. H., Werner, P., & Zipperer, W. C. (2013). Patterns and Trends in Urban Biodiversity and Landscape Design. I T. Enqvist et al. (Red.), *Urbanization, Biodiversity and Ecosystem Services: Challenges and Opportunities. A Global Assessment* (s. 123-174). Springer.
- Nolin, C. (1999). Till stadsbornas nytta och förlustande. Den offentliga parken i Sverige under 1880-talet. Järfälla: Byggförlaget.

- Paulsson, G. (1950a). *Svensk Stad – del 1. Liv och stil i svenska städer under 1800-talet*. (reproduktion 1979). Lund: Studentlitteratur.
- Paulsson, G. (1950b). *Svensk Stad – del 2. Från bruksby till trädgårdsstad* (reproduktion 1979). Lund: Studentlitteratur.
- Priestley, J. (1774-86). *Experiments and Observations on Different Kinds of Air*. Vol. 1-6. London. Randrup, T., Svännel, J., & Sunding, A. (2020). *Nordic Urban green Space Survey*. Department of landscape architecture, planning and management. Faculty of landscape architecture, horticulture and Crop production. SLU, Alnarp. https://www.slu.se/globalassets/ew/org/inst/lapf/gom/nordicurbangreenspacesurvey_160620.pdf
- Riksantikvarieämbetet (2022). Kringla. Äppelviken, Bebyggelse, miljö. <https://www.kringla.nu/kringla/objekt?referens=raa/bbr/21200000003819>
- Robinson, N. (2004). *The Planting Design Handbook*. Aldershot: Ashgate Pub Co.
- Rudberg, E. (1998). Den tidiga funktionalismen. 1930-40. I C. Caldenby (Red.), *Att bygga ett land* (s. 80-111). Stockholm: Bygghörsningsrådet.
- Ruoff, E. (2008). *Threats to the Genius Loci of the Public Parks: Saving the Historic Urban Parks of the 19th Century*. I 16th ICOMOS General Assembly and International Symposium: 'Finding the spirit of place – between the tangible and the intangible', 29 sept – 4 oct 2008, Quebec, Canada.
- http://www.international.icomos.org/quebec2008/cd/toindex/77_pdf/77-N4bR-142.pdf
- Rådberg, J. (1994). *Den svenska trädgårdsstaden*. Stockholm: Bygghörsningsrådet.
- SCB. (1969). Tab. 7. Folkmängden i städerna länsvis 1800–1960. I *Historisk statistik för Sverige, del 1 Befolkning 1720-1967*. Stockholm: Statistiska Centralbyrån. <https://share.scb.se/OV9993/Data/Historisk%20statistik/Historisk%20statistik%20f%C3%B6r%20Sverige%201700-1900-tal/Del1-Befolkning-1720-1967.pdf>
- SCB. (1992). *Tätorter 1990. Befolkning och areal i tätorter och glesbygd*. Reviderade uppgifter. Tabell 5 (s. 15). https://www.scb.se/contentassets/f6d575f8e59b4985898ecbb-b707a2da7/mio810_1990a01_sm_mi38sm9201.pdf
- SCB. (2006). *Tätorter 2005*. Tabell 1 (s. 9). SOS, MI 38 SM 0601. https://www.scb.se/contentassets/749a962d1a9343c59302d4330ac0aa92/mio810_2005a01_sm_mi38sm0601.pdf
- Schumberg, R. (1882). *Karta öfver Uppsala*. Uppsala: Uppsala stadsarkiv.
- Schönbeck, H. (2008). De svenska städernas begravningsplatser 1770-1830. Arkitektur, sanitet och det sociala rummet. Stockholmia förlag.
- Sjöman, H., Slagstedt, J., Wiström, B., & Ericsson, T. (2015). Naturen som förebild. I H. Sjöman & J. Slagstedt (Red.), *Träd i urbana landskap* (s. 57-85). Lund: Studentlitteratur.
- Sonesson, N. (1919). *Handbok för trädgårdsodlare*. Stockholm: Albert Bonniers förlag.
- Sundquist, N. (1953). *Östra Aros. Stadens uppkomst och utveckling intill år 1300*. Uppsala stads historia VI:1. Uppsala kommun.
- Suneson, T., & Tandred, A. (1998). *Skytteanums trädgård*. Opubl. Institutionen för landskapsplanering, SLU, Ultuna.
- Swederus, M. B. (1911). *Trädgårdsförhållanden i Uppsala under förra hälften af 1800-talet*. Föredrag-utgivet som manuskript, opubl., ca. 90 manussidor. Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien. Enheten för de areella näringarnas historia, ANH. <https://docplayer.se/17176497-Tradgardsforhallanden-i-upsala-under-forra-halften-af-1800-talet.html>
- Sørensen, C. TH. (1959). *Europas Havelkunst*. København: G.E.C. Gads förlag.
- Taylor, HA. (1995). Urban public parks, 1840-1900: Design and meaning. *Garden History*, 23(2), 201-221. doi: 10.2307/1587078
- Trost, J. (2010). *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur.
- Turkington, R., van Kempen, R., & Wassenberg, F. (Red.) (2004). *High-rise housing in Europe. Current trends and future prospects*. DUP Science.
- UN. (2015). *Transforming our World: The 2030 Agenda for sustainable development*. A/RES/70/1. United Nations. <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld/publication>
- Upplandsmuseet, Uppsala. Fotografiska samlingarna (Osti, Dahlgren mfl.).
- Uppsala kommun. Bibliotek Uppsala. <https://bibliotekuppsala.se>

Uppsala kommun (2014). *Parkplan för Uppsala stad. 2014*. Uppsala kommun: Kontoret för samhällsutveckling.

Uppsala kommun. (1982). *Parkprogram för Uppsala – prioriteringar och skötselprinciper*. Fritidsnämndens beslut 1982-12-08 (opubl.).

Uppsala kommun. (2022). Årike Fyris naturreservat. <https://www.uppsala.se/kultur-och-fritid/naturparker-och-friluftsliv/friluftsomraden-naturreservat-och-leder/friluftsomraden-och-naturreservat/arike-fyris-naturreservat/>

Uppsala län. (1866-1870). *Bidrag till Sveriges officiella statistik. Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser. Åren 1866-1870. Uppsala län*. SCB. BISOS 1851-1917, BISOS H Femårsberättelser, Femårsberättelser Uppsala län 1856-1905 (BISOS H). [https://share.scb.se/ov9993/data/historisk%20statistik/BISOS%201851-1917%2FBISOS%20H%20Fem%C3%A5rsber%C3%A4ttelser%2FFem%C3%A5rsber%C3%A4ttelser%20Uppsala%20l%C3%A4n%201856-1905%20\(BISOS%20H\)%2FBefallningshafvandes-femarsberattelser-H-Uppsala-lan-1866-1870.pdf](https://share.scb.se/ov9993/data/historisk%20statistik/BISOS%201851-1917%2FBISOS%20H%20Fem%C3%A5rsber%C3%A4ttelser%2FFem%C3%A5rsber%C3%A4ttelser%20Uppsala%20l%C3%A4n%201856-1905%20(BISOS%20H)%2FBefallningshafvandes-femarsberattelser-H-Uppsala-lan-1866-1870.pdf)

Uppsala Nya Tidning. Artiklar sammanställda av Pehr Boierth i klippböcker, nr. 1-12. 1919-1976. Privat.

Uppsala stadsarkiv. Drätselkammarens protokoll 1910, Planteringsnämndens protokoll 1909-1954.

Uppsala universitetsbibliotek, Uppsala. Dagstidningar på mikrofilm (Uppsala Nya Tidning, Uppsala Posten, Tidningen Uppsala).

Wennerberg, G. (1876). *Gluntarne*. Stockholm: Abr. Hirsch.

Woudstra, J. (2004). The changing nature of ecology: a history of ecological planting (1800-1980). I N. Dunnett & J. Hitchmough (Red.), *The Dynamic Landscape* (s. 23-57). London & New York: Taylor & Francis.

Åsbrink, B. (2012). Holger Blom: dynamisk stadsträdgårdsmästare i Stockholm. Carlsson förlag.

Referenser till Figur 1

Bild:

- 1 Pötzenhammer, J. (1838). Plan des englischen Gartens bei München. (1879). Map of Birkenhead Park, Birkenhead, Liverpool, England. *The American Cyclopaedia*, vol. 13, 1879, s. 103. https://commons.wikimedia.org/wiki/File:AmCyc_Park_-_Map_of_Birkenhead_Park.jpg
- 2 Flygfoto Triumfbågen Arc de Triomphe (de l'Étoile), Paris, Frankrike. <https://www.shutterstock.com/sv/image-photo/aerial-photo-arc-de-triomphe-paris-1556635094>
- 3 Lindhagen, A. (1866). Generalplan för Stockholm (del av). Förslag till gatureglering i Stockholm. Norrmalm, Ladugårdslandet och Kungsholmen. Stockholms Stadsarkiv.
- 4 Howard, E. (1902). *Garden Cities of To-Morrow*. London: Swan Sonnenschein & Co.
- 5 Arts & Crafts. A Monthly Practical Magazine for the Studio, the Workshop & the Home, 1(1), June 1904. London: Hutchinson & Co.
- 6 Le Corbusier (1929). *The City of To-morrow and Its Planning*. Paperback 1987. New York: Dover Publications, New York.
- 7 Lek, S. (2015) https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Heempark_Delft_2015.JPG

9 Hackett, B. (1982). *Planting Design*. London: E. & F.N. SPON.

10 Taube, H. A. (1855). Carolinaparken. Del av *Plan-karta öfver staden Upsala*. Uppsala universitetsbibliotek.

11 Meyer s:or, J. F. (uå, efter 1867). Flusterpromenaden. Teckning i *Ny Illustrerad Tidning*.

12 Osti, H. (1860-tal). Upplandsmuseet, Uppsala. Fotografiska samlingarna.

13 Vykort Järnväggsgatan (nu Bangårdsgatan), Uppsala. Tidigt 1900-tal.

14 Vykort Luthagsesplanaden, Uppsala. Tidigt 1900-tal.

15 Hallman, P. (1910). *Förslag till stadsplan över Uppsala*. Uppsala Stadsarkiv.

16 Eniro. (2010). Vasaparken, Uppsala.

17 Elg, R. (2010). Källparken, Uppsala.

18 Boierth, P. (1935). *Frodeparken - Förslag till utformning*. Uppsala Stadsarkiv.

19 Eniro. (2013). Sala backe/Årsta, Uppsala.

20 Uppsala kommun (1982). *Parkprogram för Uppsala – prioriteringar och skötselprinciper*. Fritidsnämndens beslut 1982-12-08 (opubl.).

Biographical information

Roger Elg

Landscape Architect | Lecturer | PhD-student

Swedish University of Agricultural Sciences, Department of Urban and Rural Development

Address: P.O. Box 7012, SE-750 07 Uppsala, SWEDEN

Phone: +46 073-553 90 20 / +46 18 67 25 90

E-mail: Roger.Elg@slu.se

www.slu.se/sol/la/elg www.slu.se/sol

Roger Elg är landskapsarkitekt, universitetsadjunkt och forskare på Sveriges lantbruksuniversitet, SLU, i Uppsala. Han arbetar sedan 25 år tillbaka på institutionen för stad och land som lärare på landskapsarkitekt- och landskapsingenjörsprogrammen med huvudsaklig inriktning på växtmateriallära. Hans fokus är växtkännedom, växtanvändning i urbana miljöer samt förvaltning och skötsel av vegetation i historiska och samtida miljöer.

Hans pågående forsknings- och utvecklingsarbete berör fördjupade frågor kring hantering av historiska vegetationsstrukturer i samtida stadsplanering samt utveckling av hållbar kommunal förvaltning av tätortsnära skog, naturmark och naturlika planteringar.

